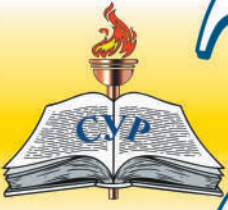

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 340, жовтень, 2022

ПОКРОВА
Олександр Охупкін

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевчук

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Боротьба між добром і злом у Сковороди*
- ❖ *Творчий універсум Корнелія Ірода – тетралогія «Свято» –*
- ❖ *Легендарний дослідник історії Карпатської України*
- ❖ *Михайло Небиляк – письменник, якого «незаслужено призабуто»*
- ❖ *Непереболілий сум через втрату незамінного друга*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXXX)*
- ❖ *«Під Твою милість, Мати, прибігаєм...»*
- ❖ *«Я на Покрову свічку запалю...»
14 жовтня – знаковий день України*
- ❖ *Легенди минулих літ і сьогодення*
- ❖ *Іван Кідещук. Своєрідність підходу до літературної критики та публіцистики*
- ❖ *Життя поміж солдатами
(Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті
(Уривок з повісті)*
- ❖ *Християнські читання «Гірчичне зерно»
(Оповіді про основи християнського віровчення)*

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2022 – рік Тригорія Сковороди ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Магдалина ЛАСЛО-КУЦЮК

*До 300-річчя від народження
Тригорія Сковороди (1722-1794)*

БОРОТЬБА МІЖ ДОБРОМ І ЗЛОМ У СКОВОРОДИ

Цьому питанню присвячений діалог «Боротьба архистратига Михаїла зі Сатаною про це: легко бути добрим».

У цьому творі знаходимо цілий ряд цитат із творів Нового Завіту, в тому числі менш обговорюваних, як от «Друге соборне послання апостола Петра» і «Послання святого апостола Юди». Проте ці цитати стосуються формальних аспектів твору, його заголовку, його словника. Більш важливою здається нам присутність серед архангелів Варахіїла. У Біблії це не є архангел, а батько Елігу, одного з персонажів «Книги Йова». Знаменний сам факт, що Сковорода використовує це ім'я зі значенням «Бог благословив», тому що підказує, що для складання цього твору він опирався на книгу Йова. Адже це одна з небагатьох книг Старого Завіту, де персонаж Сатани відіграє важливу роль, і з якої ми можемо зрозуміти, яке значення Сатани у міфологічному мисленні давніх євреїв. Далі в Євангелії його місце радикально зміниться, не кажучи про твори художньої літератури. У Мільтона він фактично замінює змію, як головного винуватця гріхопадіння людини. У Сковороди його роль ближча до ролі Сатани в книзі Йова. Це антагоніст сил добра, з яким архангел Михаїл досить легко справляється. Сатана твердить, що пекло багатолюдніше, ніж рай, тому що дуже важко виконувати всі приписи християнської моралі, а надто ті, які стосуються людського тіла, плоті. Цими словами він сильно образив Михаїла, який вважав, що найбільш мерзенна трійця – це сатана, плоть і світ. У творі Михаїл виступає речником аскетичних поглядів автора. Він бере Божий меч і проколює його діамантовим вістрям серце Сатани. Сатана злетів у вечірню хмару, але й звідти кричить: «я переміг», не бажаючи підкоритись волі архангела. Михаїл, згідно з етимологічним значенням свого імені (хто як Бог?) бере у свідки своєї правоти самого Бога, мовляв, Бог «загородив щелепи цьому драконові». У Біблійному тексті цього немає, але у самій книзі Йова Бог доводить Свою силу, загороджуючи щелепи Левіатана й Бегемота, страшних могутніх потвор.

У продовженні Сковорода відмовляється від діалогічної форми й переходить до прозової янгольської мови. Її мета та сама, що й суперечка Михаїла

зі Сатаною, тобто довести, що то неправда, що Заповіти Божі «і гіркі, і важкі, і непотрібні». Так може сказати лише той, хто не вірує в Бога, тобто безумець у серці своїм. Це сказано в примітці і є посиланням на псалом 52/53. Одночасно, автор підкреслює, що його головна мета – довести, що Бог бажає від нас, щоб ми були веселими.

Це типова для Сковороди настанова, хоч насправді він сам постійно вагався між меланхолією і душевною рівновагою і, мабуть, писав свої твори скоріше для себе, щоб якось утихомирити крайнощі своїх настроїв.

На відміну від книги Йова, де наклеп Сатани спрямований проти Йова, у книзі Сковороди його наклеп звернений проти Бога. У Біблії страждання доводять Йова до краю зневір'я, якого він, проте, не переступає, бо близькі люди намагаються його від цього застерегти, а пізніше сам Бог доказує йому безпідставність його сумнівів. У творі Сковороди цю роль беруть на себе янголи.

Оскільки в нашій країні за останній час стали багато писати про янголів, про них появилася навіть спеціальна книга видатного історика мистецтва Андрея Плешу, в продовженні, на маргінесі діалогу Сковороди «Боротьба архангела Михаїла зі Сатаною про це: легко бути добрим» хочеться розвинути цю тему.

У книзі Йова янголи не виступають, за винятком стихів 6-12 першої глави, де сказано про нараду у дворі Господа: «І сталося одного дня, поприходили Божі сини (в оригіналі «Бней елогім»), щоб стати при Господі, і прийшов між ними й Сатана».

У старогрецькому перекладі Святого письма (Септуагінт), здійсненому самими євреями слова «Бней елогім» перекладаємо як ангелос. Звідти пізніші релігійні мислителі, як от гностики, дійшли висновку, що Сатана був також одним з Божих синів. Так пояснюється його ім'я «Сатанаїл» у гностиків і богумилів (запозичене у містерії Панаса Мирного «Гріхопадіння або спокуса»). Історики релігії дійшли висновку, що «Божі сини» – це ніщо інше, як метаморфоз у єврейському монотеїзмі молодших богів з політеїзму ханаанських племен, які також підпорядковані старшим богам.

(Продовження на 4 с.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2022 – рік Григорія Сковороди ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

БОРОТЬБА МІЖ ДОБРОМ І ЗЛОМ У СКОВОРОДИ

(Продовження з 3 с.)

Сатана серед янголів – брехливий дух. Таким він і виступає в першій книзі Хронік, глава 22. Натомість янголи – виконавці божих наказів або посланці Бога. Цього у Сковороди немає. Вони не є лише інструментом кари, а мають у своїх діях і досить широку свободу волі (як у вищезгаданому двобої архангела Михаїла із Сатаною). Де в чому Сковорода навіть відступає від старого православ'я, як у розділі «Рятівний шлях». Це Ісус, про народження якого архангел возвістив Марії, «шлях, істина і життя», але тут же автор додає «народжене від плоті є плоть, народжене від духа є дух, що освятив серця й утроби наші». Ісус – чистий дух, а себе Сковорода (Даніїл, Варсава) оголошує другом янголів, тобто також чистим духом. Його покликання – розсудити зло й вибрати благо, як робить архангел Гавриїл із неканонічної книги про Товія. Натомість автор різко виступає проти багачів і лицемірів. Лицеміри – це «мавпи справжньої святості, що радіють зі сусіднього горя, що за благочестя мають прибутки, цілують кожен день заповіді Божі й за алтин їх продають».

Твір цей, окрім такого критичного елемента, спрямованого проти деяких служителів церкви, має і сильний наліт містики, підкріпленої запозиченнями з новозавітного Апокаліпсису. Таким є розділ «Безплідна, що плаче», в якому знаходимо тексти з поетичних творів Варлаама Лящевського, які дійшли до нас тільки у творах Сковороди, а саме з твору Лящевського «Гнана церква». Сам же Сковорода передає свої містичні візії планетарного масштабу. Ідеться про конфронтацію янголів і Сатани, добра і зла на землі, і в результаті якого сходять «нове світло». Вірші, якими супроводжується ця епіфанія, запозичені з переможної пісні Феофана Прокоповича.

Якщо відношення між янголами й Богом досить ясно виступає в біблійних текстах, тим більше, що архангели мають теофорні імена, безпосередньо пов'язані з їх ставленням до Бога, то набагато туманнішими є відношення між створенням людини й створенням янголів. Це і дало багато клопоту християнським теологам, починаючи від Оригена, який вважав, що янголи й люди є лише різні стадії відо-

кремлення, відпадання сотворіння від Творця в результаті їхнього охолодження від чисто духовного, божественного начала. Однак, існує біблійний текст, в якому створення людини поставлене в прямий зв'язок із появою янголів. Це книга пророка Єзекіїля, глава 28, стихи 12-19. Деякі дослідники вбачають тут пояснення до ідентичності персонажа Адама Кадмона в єврейській апокрифічній і раввінській літературі, тобто попереднього, першого Адама. Єзекіїль пише: «Сину людський, здійми жалобну пісню на тирського царя й кажи йому: Так говорить Господь Бог: Ти – печать досконалості, повен мудрості й корона краси. Ти пробував в Едені, садку Божому. Усякий дорогий камінь – на одязі твоїй: карнеоль, топаз, аспід, хризоліт, соган і онікс, сапфір, рубін і смарагд, і золото. Знаряддя бубнів твоїх та сопілок твоїх були в тебе ще дня, коли був ти створений, були вони наготовлені. Ти помазаний херувим хоронитель, і Я дав тебе на святу гору Божу, ти ходив посеред огнистого каміння. Ти був бездоганний у твоїх дорогах від дня твого створення, аж поки не знайшлась на тебе

несправедливість. Через велику торгівлю твою твоє нутро переповнилось насиллям і ти прогрішив. Тому Я зневажив тебе, щоб не був ти на Божій горі й погубив тебе, хоронителю херувиме, зі середини огнистого каміння. Стало високим твоє серце через красу твою, ти занапастив своє серце через красу свою. Кинув я тебе на землю, дав тебе перед царями, щоб дивились на тебе. Многотою провин своїх через торгівлі своєї зневажив ти святині свої. І вивів Я огонь з твоєї середини, і він пожер тебе, і Я зробив тебе попелом на землі на очах усіх, хто бачить тебе. Усі, хто знає тебе серед народів, остовпіють над тобою, ти пострахом станеш і не

Рафаель Санті. Архангел Михаїл.
Біля 1503-1505

буде тебе аж навіки!».

Нам здається, що це не стільки варіант легенди про створення першої людини, як комбінація різних космогонічних елементів із характеристикою реального персонажа, царя міста Тир. Це той самий метод, яким Сковорода комбінував реальне й міфічне на тлі свого презирства до того, що прагне більшість людей: багатства, шани, фізичної краси. За такі ідеали Сковорода, як і Єзекіїль, вважав, що належить Божою кара.

Володимир АНТОФІЙЧУК

До 85-річчя письменника

ТВОРЧИЙ УНІВЕРСУМ КОРНЕЛІЯ ІРОДА

– тетралогія «Свято» –

В одному з інтерв'ю Корнелій Ірод виклав своє розуміння поезії. На його думку, вона «двоєчка», що, з одного боку, визначається ставленням до неї читача, а з іншого, – її творця. Читач сприймає поезію в уже готових естетичних категоріях, емоційних переживаннях явищ чи подій дійсності. Тоді як для творця поезія – це вияв його мистецької індивідуальності, «твір, пройнятий божественним ліричним дрожем і буйною метафоричною уявою». Крім того, як вважає Корнелій Ірод, людина обмежена певним «поетичним віком», тому «не годиться писати поезію до «пізньої осені», до похилої сивини; поети – тільки *молоді*, оскільки старим уже не вдасться викрешувати справжній ліричний вогонь, а якщо декотрому інколи й удасться, то його намагання виглядає якось смішно, або сумно... Отож, поезія завжди молода!»¹. А от чернівчанин Богдан Мельничук стверджує інше: «Поети умирають молодими – / Чи в двадцять п'ять, / Чи в дев'яносто літ. / Нехай колючі заметільні зими / Вплітають в кучері сріблястий цвіт, // Нехай терпке дихання холоднечі / Літа безжально обпекло, / Нехай морщини-борозни старечі / Переорали осяйне чоло, / А він весну проносить невгасиму, / А в серці племін – не байдужий лід. / ...Поети умирають молодими – / Чи в двадцять п'ять, / Чи в дев'яносто літ»².

Мабуть, не варто дискутувати щодо того, в якому саме судженні захована істина. Адже, цілком ймовірно, обидва автори виходили із конкретних спостережень, особистих переживань, тривалих осмислень і на цій основі, незалежно один від одного, сформували своєрідні висновки у вигляді теоретичних узагальнень та поетичних образів. Мене до незгоди призвело інше міркування Корнелія Ірода з того ж таки інтерв'ю: «Я насправді ніколи не вважав себе поетом, а прозаїком. Написані мною вірші були, мабуть, поетичною примхою молодих літ». Тільки вродженою скромністю пояснюю цю самохарактеристику Поета, адже його збірка «Вечірня молитва» потужно вплилася свіжим струменем у тодішню українську поезію Румунії, стимулюючи її до подальшого ідейно-тематичного та жанрово-стильового розвитку.

Очевидно, Корнелій Ірод одночасно з віршами почав писати й прозові твори. Колективні збірники «Серпень» (1964), «Про землю і хліб» (1972), «Наші весни» (1972) та ін., що виходили під егідою українських письменників Румунії, щедро зарясніли його новелами та оповіданнями, які згодом склали основу збірки «Світлотінь» (1974) – першої книжки уже сформованого прозаїка, зверненої до образу людини нової доби, її морально-етичних орієнтацій і прагнень. Враження від малої прози письменника доповнюють пізніші збірки письменника: «Білий рояль» (1990), «Від учора до завтра» (2014), «Chixuri» (2015), які здобули всезагальне визнання завдяки філософському проникненню у зміст і сенс людського буття («Надгробна фотографія», «Вдячність»), винятковій увазі до таємниць природи («Білуга»), дошкульній іронії та дотепному гумору у викритті суспільних пороків («Злочин», «Двічі розказувати про Куліцу», «Горб», «Ніч» та ін.). Письменник акцентує на морально-етичних і соціально-психологічних проблемах своєї дійсності, тлумачить їх з позицій загальнолюдських духовних цінностей. З винятковою гостротою він ставить питання морального вибору, особливо коли йдеться про вірність і зраду, милосердя і жорстокість, сумління і лукавство, чесність і підлість («Дорога», «Заздрість», «Золота душа», «Мов, Михайле» та ін.).

Корнелій Ірод – майстерний оповідач, творча індивідуальність якого розкривається у різнобарв'ї тем і жанрово-стильовому багатстві. Зовнішній сюжет його творів послідовно розкриває якусь таємницю, дає відповідь на несподівану загадку, розслідує певну головоломну історію тощо. Невипадково низці його творів властиві елементи пригодницького, детективного жанру («Житіє Тодера Боцана», «Дверний ланцюжок», «Злочин» та ін.). Зосібна «Житіє Тодера Боцана» – романтичний міні-роман, сюжетні лінії якого складають драматична історія вірного кохання та розслідування протиправної діяльності сучасного робінгудівського героя чи опришка.

(Продовження на 6 с.)

¹ Ребошак І. «Слово, яке споруджує». *Наш голос*. 2007. Ч. 158-159. Серпень-Вересень. С. 10.

² Мельничук Б. Журавлиний міст : Поезії. Ужгород : Карпати, 1981. С. 28.

ТВОРЧИЙ УНІВЕРСУМ КОРНЕЛІЯ ІРОДА

(Продовження з 5 с.)

Для побудови своїх творів письменник ефективно використовує сюжетно-образний матеріал різних генетичних груп, як, наприклад, фольклорних, легендарно-міфологічних, біблійних та ін. («Лісовий роман, або Як дурний мій вуйко Іван кинув рибалити і став на чорних лисів полювати», «Дзеркало» та ін.). Так, в оповіданні «Дзеркало» відбилосся художнє сприйняття євангельської оповіді про Ісуса Христа та його антагоніста – зрадника Юди Іскаріота. Однак тут події розгортаються в іншу історичну епоху, що дає можливість персонажеві твору поглянути на загальновідомі події з позиції часової дистанції, а найголовніше – психологічно осмислити власну сутність крізь призму найганебнішого вчинку в історії людства. Морально здеградованого старого волююгу мучать докори сумління через те, що він за гроші продає свою людську гідність, позуючи Леонардо да Вінчі для зображення Юди в картині «Тайна вечеря», тоді як у молодості послужив йому моделлю для створення образу Ісуса Христа. Цікаво, що аналогічний художній прийом використав Роман Іваничук у повісті «Смерть Юди» (1996), спонукавши натурників картини «Тайна вечеря» львівського художника Савояра коментувати вчинок христопродавця перед самим початком Другої світової війни.

Корнелій Ірод – творець своєрідного жанру, за авторським визначенням, «гіркувато-смішних спогадів». Сюжети у них будуються на реальних випадках із біографії автора та життя його знайомих (цикл «Промахи»). Зауважмо, що подібний жанр культивується у творчості Михайла Михайлюка («трафунки») та Михайла Гафії Трайсти (пригоди вуйка Феріщака). Безумовно, ці новації додають творчості письменників естетичної привабливості та неповторного самовираження.

Прозова творчість Корнелія Ірода переконливо підтверджує художню вартість і мистецьку оригінальність української літератури Румунії, її співмірність із кращими зразками національної і загалом європейської прози другої половини ХХ і перших десятиріч ХХІ ст. Задум письменника створити тетралогію «Свято», успішне втілення якого стало реальністю, промовисто свідчить на користь висловленої вище тези. До цього своєрідного епічного циклу увійшло чотири романи: «Передодень» (1975), «Ранок» (1984), «Сонце в очах» (1988) і «Ворог мого ворога» (2022). Кожен із них становить самостійну

художню структуру й водночас за художнім задумом, розвитком сюжету та головними персонажами складає цілісний епічний твір про буковинське село середини ХХ ст., заразом відтворює типові події з історії усієї країни. У центрі розповіді – родина Дорінів. Саме крізь призму дій глави сімейства Ілаша, його дружини Івони, а згодом і їхніх дітей будуються основні сюжетні лінії тетралогії.

За характером епічного мислення, ліризмом оповіді й змалюванням людських характерів твір Корнелія Ірода близький до трилогії Михайла Стельмаха про долю українського села у складному вирі подій першої половини ХХ ст., в якій композиційно поєдналися романи «Велика рідня» (1951), «Кров людська – не водиця» (1957) та «Хліб і сіль» (1958). Хронікально-послідовний принцип розгортання сюжету тут зумовлений тим, що його центр виформовує образ Дмитра Горицвіта, а через нього виявляються характерні конфлікти епохи, пов'язані з колективізацією та подіями Другої світової війни. У тетралогії Бориса Харчука «Волинь» (1959 – 1965; друга редакція 1988) на основі розповіді про родину Гнатюків розкриваються найрізноманітніші сторони життя західноукраїнського села. Аналогічну роль у тетралогії Корнелія Ірода «Свято» виконує образ родини Ілаша Доріна, яка, однак, сфокусувала в собі характерні ознаки іншої суспільно-політичної дійсності.

Корнелій Ірод відтворив широкі пласти життя народу довоєнного і післявоєнного часу, його повсякденні проблеми й визначальні риси національного характеру, узагальнено плин історичних подій у їх зв'язках із теперішнім і майбутнім усієї країни, створено образ вольової та рішучої людини, здатної на протест проти несправедливості, на боротьбу за честь і гідність свого роду, готової навіть зі зброєю в руках відстоювати інтереси усієї громади.

Роман «Передодень», що відкриває тетралогію, передає ритм напружених буднів південнобуковинського села напередодні Другої світової війни. Це високохудожній твір із філософським осмисленням конкретно-історичних фактів, якому властивий щирий ліризм оповіді, в центрі якого – прості селянсько-землероби, люди зі своєрідною психологією, способом мислення і специфічним сприйняттям світу. Вони неухильно дотримуються церковно-релігійних приписів, віддано ставляться до правічних традицій, звичаїв та обрядів, непохитно вірні й благовійні перед тим безмежним духовним світом, що віками формувався й усталювався у свідомості їхніх предків.

Майже всі події роману «Передодень» моделюються через історію родини Ілаша Доріна, авторитетного серед односельчан господаря, який уміло й заповідливо працює коло землі, що приносить йому неабиякий достаток і впевненість у собі. Однак чоловіча самовдоволеність у несподіваний момент повернулася проти нього. Одружившись з Івною, яка кохала іншого, Ілаш так і не дочекався справжнього сімейного щастя, радості від високого людського почуття. Жінка щиро відгукнулася на його доброту й порядність, але лише повагою. Ілаш карається за свій необачний вчинок, внаслідок якого зруйнувалася мрія на щасливе подружнє життя двох закоханих – Івони Фількової та Петра Горбача.

Письменник майстерно використовує різні художні засоби, щоб підкреслити життєву драму Дорінів, родинні стосунки яких найвиразніше символізує історія неродючого горіха. Посаджений в день весілля Ілаша та Івони, він мав стати знаком їхнього щастя. Але минав рік за роком, а дерево не плодоносило, так само як не склалися в очікувану ідилію стосунки подружжя. Проживши з Івною десять років і наживши з нею п'ятеро дітей, Ілаш усе гостріше й гостріше відчуває ту глибоку й холодну прірву, яка утворилася між ним і дружиною. У прощальну ніч перед мобілізацією, яка на тривалий час відірве його від родини, він, як ніколи, усвідомлює брак бажаної жіночої теплоти й ніжності. Тому зі сумом думає про марність майна, набутого тяжкою працею заради жінки, яку покохав так щиро й сильно, але яка насправді так і не стала його. Страждання Ілаша посилює згадка про посаджений ним горіх, який виявився таким же безплідним, як і його нерозділене почуття.

Ілаш Дорін приваблює багатьма рисами свого характеру. Він чесний і порядний, сміливий і рішучий, завжди готовий постояти за свої й громадські інтере-

си. Справедливість і правда – його найголовніші життєві принципи. Він не побоявся кинути виклик навіть самим легіонерам, за що був привселюдно тяжко побитий, але залишився таким же нескореним і відважним. За його зовні розбишакуватою і мстивою натурою простежується душевна чистота, нетерпимість до брехні й підлості. Своєю вдачею і поведінкою Ілаш Дорін дуже схожий до Тимка Вихора – героя роману «Вир» (1960) Григорія Тютюнника.

З усією художньою досконалістю й виразністю в романі «Передодень» виписано образи персонажів другого плану, змалювання яких допомагає глибше зрозуміти ту суспільно-політичну та морально-психологічну атмосферу, яка панує в селі. Серед них – вірний Ілашів побратим Кулунь Білик, вічно заклопотані Івонині батьки Марія і Філько, цілителька і знахарка Гуцупка, коваль Тодер Ґадос та його сини, сонлива корчмарка Міхаліна, веселун і жартівник Василь Пундик, дивакуватий пан Прункул та ін.

У романі «Передодень» органічно поєднуються реалістично-гумористичний і романтико-ліричний струмені оповіді, емоційні пейзажні характеристики, оригінальні метафори та влучні порівняння, колоритна мова із доречними вкрапленнями елементів буковинської говірки.

Твори Корнелія Ірода дають сучасному читачеві багато цікавої й потрібної інформації, яка стосується історії, фольклору та етнографії Румунії, зосібна предметно-побутових реалій середини ХХ ст., обрядово-звичаєвих дійств, народної медицини тощо.

Відзначене вище дає підстави стверджувати, що роман Корнелія Ірода «Передодень», як і вся тетралогія, – своєрідне високомистецьке явище в українській літературі Румунії, яке має велике пізнавальне і художнє значення.

(Далі буде)

Ірина-Люба ГОРВАТ, Микола ОЛАШИН

ЛЕГЕНДАРНИЙ ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

До 60-річчя від дня народження професора Миколи Вегеша

Професор Микола Вегеш – найвідоміший дослідник подій Карпатської України (1938–1939 рр.), яка справедливо вважається одним із важливих етапів українського державотворення. Зрозуміло, що в часи гортіївської окупації краю та радянську добу національно-визвольні змагання українців Закарпаття (як і всієї України) змальовувалися тільки чорними фарбами. І лише з кінця 1980-х років ситуація почала змінюватися на краще. А найбільша заслуга в цьому тоді ще молодого історика Миколи Миколайовича Вегеша. Він у ті неоднозначні часи не побоявся взятися за вивчення вищезгаданих подій. Відтоді минуло понад три десятиріччя. Зараз наш колега – відома в наукових і політичних колах людина, він – доктор історичних наук, професор кафедри політології та державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Микола Вегеш народився 28 листопада 1962 року в смт Міжгір'я Міжгірського (тепер Хустського) району Закарпатської області в родині службовців. У 1984 році закінчив історико-педагогічний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника). У 1984-1990 рр. був учителем історії та суспільствознавства Синевирської СШ, що на Міжгірщині. Згодом навчався в аспірантурі. З листопада 1993 р. працює в Ужгородському університеті на таких посадах: асистент (1993–1994) та доцент (1994-1997) кафедри історії України; доцент (1997-2000), професор (2000-2002, 2011 – теперішній час) та завідувач (2002-2011, 2016-2022) кафедри політології (2016-2022 кафедра політології і державного управління); декан історичного факультету (2004-2005). У 2005-2012 рр. – ректор Ужгородського університету. Крім того, очолював за сумісництвом Інститут карпатознавства (2000-2004) та НДІ політичної регіоналістики УжНУ (2009-2012).

Професор Микола Вегеш – відомий вітчизняний вчений. Бібліографія його публікацій налічує понад

1800 позицій. Тут ми виділимо головні напрямки його дослідницьких пошуків.

Головна наукова тема, вивченню якої колега присвятив понад три десятиріччя, торкається такого важливого періоду крайової історії, як Карпатська Україна. Як уже було сказано, ця проблема привер-

нула увагу історика ще у 80-х рр. XX ст. Ставши аспірантом, Микола Вегеш під керівництвом спочатку проф. Василя Ілька, а згодом проф. Володимира Задорожного наполегливо, цілеспрямовано і систематично працював над вивченням обраної теми. Він ґрунтовно опрацював матеріали Державного архіву Закарпатської області. Проаналізував і праці попередників, написані переважно на основі марксистсько-ленінської ідеології. Розшукав окремих учасників досліджуваної події і зафіксував їх спомини. До закінчення аспіран-

тури він не тільки написав дисертацію, але й мав низку наукових публікацій, у тому числі дві книги. У студіях історик дослідив розвиток промисловості, сільського господарства та торгівлі на Закарпатті наприкінці 1930-х років. Він також приділив чільне місце характеристиці внутрішньополітичного становища Карпатської України, зокрема розкрив питання виникнення Карпатської Січі, підготовки й проведення виборів до Сойму, показав внесок українців Східної Галичини, Північної Буковини й Наддніпрянської України в розбудову Карпатської України, боротьбу січовиків проти угорських окупантів тощо. Підсумовуючи, можна сказати, що М. Вегеш уперше змалював об'єктивну картину розвитку подій на Закарпатті в період із жовтня 1938 р. і по березень 1939 р. Логічним наслідком дослідницьких пошуків у цьому напрямку став успішний захист кандидатської дисертації в березні 1994 р. Вона засвідчила, що появився новий талановитий вітчизняний історик.

Захистивши кандидатську дисертацію, М. Вегеш продовжив дослідження обраної проблеми. Тепер він почав вивчати Карпатську Україну в контексті міжна-

*Виступ на міжнародному науковому симпозиумі
«Румунсько-українські відносини. Історія і сучасність», 2019 р.*

родних відносин другої половини 30-х рр. ХХ ст. Найбільш глибоко і комплексно ця проблема розкрита в докторській дисертації (захищена у вересні 1998 р.) та низці монографій (написаних одноосібно або у співавторстві), а саме: «Карпатська Україна 1938-1939 років у загальноєвропейському історичному контексті» (Ужгород, 1997; 2 томи), «Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939)» (Ужгород, 1997), «Міжнародне становище Карпатської України (1938-1939)» (Ужгород, 1997), «Карпатська Україна на шляху державотворення» (Ужгород, 2009) та ін. У цих та інших студіях науковець уперше показав місце, роль і значення Закарпаття в зовнішньополітичних концепціях і політиці Німеччини, Італії, Угорщини, Польщі, Румунії, Югославії... На основі глибокого і всебічного опрацювання архівних документів (у тому числі й зарубіжних) Микола Вегеш об'єктивно висвітлив взаємовідносини керівництва Карпатської України з різними політичними об'єднаннями й організаціями та урядами окремих європейських держав. Він також зробив об'єктивний аналіз державно-правового становища Закарпаття в досліджуваний період. Подякуємо із думкою дослідника про те, що Августин Волошин орієнтувався на Німеччину тільки тому, що вбачав у ній гаранта територіальної цілісності Карпато-Української держави (на жаль, інтереси правлячих кіл Угорщини, свого союзника, Гітлер поставив вище державницьких потуг закарпатських українців). Додамо, що М. Вегеш скрупульозно простежив етапи вивчення вищезазначеної проблеми (як вітчизняними, так і зарубіжними вченими) і запропонував власну її періодизацію.

Крім синтетичних праць із проблем Карпатської України, М. Вегеш написав низку досліджень, у яких розкриваються окремі актуальні аспекти досліджуваної теми. Серед них назвемо такі: «Карпатська Україна і Німеччина (1938-1939)» (Ужгород, 1996), «Румунія і Карпатська Україна (1938-1939)» (Ужгород, 1999) та ін. Також велику увагу історик приділяв вивченню життєвого шляху, політичної та державної діяльності видатних діячів Карпатської України. Серед них треба назвати Августина Волошина, Михайла Бращайка, Юлія Бращайка, Василя Гренджу-Донського, Степана Клочурака, Михайла Колодзінського (Гузара), Федора Ревая, Юліана Ревая, Івана Рогача, Вікентія Шандора та ін. Дослідник повернув чесне ім'я багатьом активним учасникам подій 1938-1939 років. Серед окремих видань із цієї проблематики назвемо наступні: «Августин Волошин» (Ужгород, 1995), «Смерть президента: (Останні дні

життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина)» (Ужгород, 1996), «Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Гренджі-Донського (1897-1974)» (Ужгород, 2000), «Карпатська Україна 1938–1939 років в портретах» (Ужгород, 2000), «Августин Волошин і Карпатська Україна» (Львів-Хуст, 2004), «Августин Волошин: життя і помисли президента Карпатської України» (Ужгород, 2005; 2-ге вид. – 2009), «Карпатська Україна в портретах» (Ужгород, 2007), «Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення» (К., 2021) та ін.

Підкреслимо, що в коло наукових зацікавлень ювіляра входять не тільки питання Карпатської України. Він досліджував низку інших проблем, а саме: національно-визвольні змагання українців Східної Галичини і Закарпаття в першій половині ХХ ст., діяльність Української Повстанської Армії, угорську іреденту на Закарпатті в міжвоєнний період, становище українців Румунії після 1945 року, заснування та розвиток Ужгородського державного (національного) університету...

Найсолідніша праця з цього питання – це монографія «Ужгородський національний університет: історія і сьогодення» (Ужгород, 2007). Чимало розвідок він присвятив відомим діячам вітчизняної історії – Михайлу Драгоманову, Михайлу Грушевському, Олеху Ольжичу, Андрею Шептицькому та ін. Низку публікацій, у тому числі й окремих видань, учений має про свого вчителя і наставника – професора Володимира Грабовецького (1928-2015).

(Продовження на 10 с.)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу” ЖОВТЕНЬ

1 жовтня

• 82 роки від дня народження Михайла Михайлюка (1940) – українського письменника, літературного критика, журналіста, головного редактора газети «Український вісник».

10 жовтня

• 12 років від дня смерті Йоана Ковача (1940-2010) – румунського письменника, перекладача

(з української на румунську мову), редактора газети „Curierul ucrainean”.

25 жовтня

• 78 років від дня народження Миколи Крамара (1944-1918), фольклориста, диригента та викладача музики.

ЛЕГЕНДАРНИЙ ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

(Продовження з 9 с.)

Займається він й історією Греко-Католицької церкви. У позаминулому та минулому роках він видав у співавторстві з Н. Концур-Карабінович монографію (українською та англійською мовами) «Українська Греко-Католицька церква в портретах».

Підсумовуючи наукові здобутки нашого колеги, відзначимо, що основні положення та висновки пройшли випробування часом і далі зберігають наукову цінність та виховне значення. Особливо в час російсько-української війни, коли українці демонструють високий патріотизм і велику відвагу та самопожертву. І цим вражають увесь світ.

Багаторічна і сумлінна праця професора Миколи Вегеша гідно відзначена. Так, його нагороджено орденом «За заслуги» III і II ступенів (2007 і 2009), Почесною грамотою Верховної Ради України «За особливі заслуги перед Українським народом» (2007), Грамотою Верховної Ради України (2004). А ще він – академік Міжнародної Слов'янської академії (1999), АН вищої школи України (2006), Відмінник освіти України (2007), почесний доктор Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (2007), лауреат премій ім. Василя Гренджі-Донського (1993), академіка Івана Крип'якевича (1996) та Президента Карпатської України отця Августина Волошина (2014). Його обрано Почесним членом музею Олекси Довбуша в Івано-Франківську (2000), Почесним членом Дослідницького Бюро Радників

Микола Вегеш з Іриною-Любою Горват, 2005 р.

Американського Біографічного Інституту (2001), членом наглядової ради Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Союз обдарованої молоді України» (2008). Крім того, ухвалою Президії Академії наук Вищої школи України Миколі Вегешу присуджено нагороду Святого Володимира за визначні здобутки в галузі історичної науки та успіхи в патріотичному вихованні студентської молоді краю.

Професор М. Вегеш підійшов до важливого життєвого ювілею. Як свідчить вищенаведений матеріал, ювілейну дату він зустрічає з вагомими здобутками. А попереду нові вершини. Тож ми щиросердечно бажаємо Миколі Миколайовичу доброго здоров'я, життєвої наснаги, сімейного благополуччя, невичерпної енергії та оптимізму, нових вагомих здобутків у царині історії, політології, педагогіки, політики та адміністративної роботи, успішного здійснення всіх планів і задумів!

З роси і води Вам, шановний колего і друже!

Марія НЕНЕСТЯН**МИХАЙЛО НЕБИЛЯК – ПИСЬМЕННИК, ЯКОГО «НЕЗАСЛУЖЕНО ПРИЗАБУТО»***(Продовження з № 338-339)*

Читаючи роман «Любов до ближнього», не важко зрозуміти, що автор уважно ставиться до того, як читач сприйме літературний твір, і як цей твір вплине на психіку читача, викликаючи певні почуття, переживання. Він ставить наголос на афектній природі літературного твору, на її здатності вражати читача, змушуючи його співпереживати ті страшні події. Війна забрала все, а найголовніше людський спокій.

Головним атрибутом організації часопростору сільського життя є корчма – місце відпочинку, спілкування, роздумів, спогадів. Автор часто відвідував ресторани, паби, або просто сільські корчми. Це дало йому можливість поспілкуватись з багатьма людьми, і кожен співбесідник по-своєму цікавий. Він їх слухає довго й терпеливо. Його увага й оригінальний талант дозволили йому всі свої враження закарбувати в цих двох романах – «Лорана» і «Любов до ближнього».

Роман «Любов до ближнього» починається розв'язкою. Остап Підгірний старається доказати, що саме він вбив Андрія Лянчука:

«Я його вбив! Ви не розумієте, що я його вбив? – кричав я розлючено (...) Пане полковнику, вірте мені, я в нього стріляв, я його вбив!» (Тут і далі цит. за: Михайло Небиляк, *Лорана, Любов до ближнього*; RCR Editorial, Бухарест, 2018; с. 266).

Але йому не вірять. Це така гра долі, і її ніхто й ніщо не в силі змінити. Фінал цієї історії не ясний. Остап вистрілив – «Постріл розрізав тишу» (с. 529), але як і в ті далекі роки окупації, коли ще був дитиною, «побачивши кров, він зомлів» (с. 290).

Деякий час пролежав на снігу, а потім «пішов лісом навмання» (с. 599).

Нарешті дійшов до шосейної дороги. Там його підбрала машина й довезла до села. Ввійшовши до корчми, підслухав розмову шоферів:

«Пани повертались з полювання. Мабуть, випили там здорово, якщо опинилися в тих дубах, що на повороті, на тому, як спускаєшся до села. Кажуть, що загинули. Один родом від нас. Кажуть, що якийсь Лянчук» (с. 600).

Коло замкнулось. Остап Підгірний не може довести, що саме він убив Лянчука і та нитка, яка зв'язує

його з подіями того часу, перервана. У готелі пробує заснути й забути все, але голоси з минулого дають про себе знати.

Текст цього роману автор розділив на двадцять розділів. Роман відкривається коротким прологом (три сторінки). Тут появляється загадковий персонаж – Подорожній, який серед темної ночі кудись спішить. Цей загадковий нічний гість і є голосом сумління людини. Безперечно, феномен людського сумління належить до найдивовижніших речей цього світу. Промине ще багато часу, а науці навряд чи вдасться вияснити суть відчуття цього явища. Чому автор обрав саме пролог? Цей вибір пояснюється тим, що в романі «Любов до ближнього» Михайло Небиляк ускладнює свій авторський стиль, більш сміливо експериментуючи з новими формами організування літературного тексту. Продовжуючи свою освіту на філологічному факультеті Бухарестського університету, він мав нагоду отримати достатні знання зі світової літератури, починаючи зі стародавніх часів до сьогодення. Він добре знав стародавню грецьку літературу, а головню трагедії Евріпіда. Саме Евріпід був першим письменником у світовій літературі, твори якого відкриваються прологом. Це короткий текст, який передує літературному твору й може бути написаний тільки самим автором. Пролог передає події, які розгортатимуться в літературному творі, попереджаючи читача про загальну атмосферу, в якій розвиватиметься головний конфлікт. Це такий «ключик до серця читача». Світова література зафіксувала трійку знаменитих прологів: пролог Шекспіра до твору «Ромео і Джульєта», написаний у формі сонета, пролог Володимира Набокова до роману «Лоліта» (1955 р.) і ще цікавіші, аж два прологи до твору «Парк Юрського періоду» Майкла Крайтона.

Як вже було вище підкреслено, Михайло Небиляк добре розбирався і в проблематиці психології ХХ ст. В обох романах він майстерно орудував «ефектом незакінченої дії» (ефектом Зейгарнік), інтроспекцією, ефектом фокусування, який полягає в тенденції автора приділяти надмірну увагу лише одному аспекту дії (ефект присутній в обох романах).

(Продовження на 14 с.)

Іван РЕБОШАПКА

Непереболілий сум через втрату незамінного друга

Немеркнучі слова істинної правди про справжню й справедливую дружбу зустрічаємо в листуванні українського барачного поета, байкаря і філософа XVIII ст. Григорія Савича Сковороди, поява якого, як писав Іван Франко (у «Записках наукового товариства імені Шевченка», т. V, кн. I, 1895, с. 79), вельми замітна в історії українського народу, мабуть, чи не найзамітніша з усіх духовних діячів наших XVIII ст.»

У листі (див.: Григорій Сковорода, «Літературні твори. Листи», Київ, 1972, с. 219-220; вперше надрукований 1894 р. у виданні «Сочинения») до свого найулюбленішого учня Михайла Ковалинського, автора першої біографії філософа, Григорій Ско-

ворода писав, що для здобуття «повної й істинної дружби, яка єдина найбільше зм'якшує прикроці життя і навіть оживляє людей, потрібна не лише прекрасна добродетель і подібність не самих тільки душ, але й занять». Крізь дану призму так і напрошується оцінити істинну дружбу між видатною науковою працівницею Київського Інституту літератури імені Шевченка АН України Тамари Носенко, сум через недавню передчасну смерть якої не можна переболіти, і нашою зокрема бухарестською культурно-літературною спільнотою, представленою такими видатними іменами корифеїв як Іван Ковач, Михайло Михайлюк, Корнелій Ірод, на превеликий жаль нині уже покійного Миколи Корсюка, раніше померлих літературознавців Дана Хорії Мазілу та Магдаліни Куцюк, енергійної культурної діячки Ярослави Колотило, письменників середнього покоління Ірини Мойсей, Михайла Гафії Трайсти та Людмили

Дорош, наймолодшої письменниці Лариси-Михаєли Трайсти й зовсім молоденького Степана Трайсти, редакційних працівників сурівської преси Ірини Петрецької-Ковач, Терези Шендрою, Штафенії П'єтрану та Романа Петрашука.

Далі у своєму листі до Михайла Ковалинського Сковорода показує, що, крім добродетельності й душевної подібності, справжніми його друзями могли бути лише ті, що «вивчали ті науки, які не були чужі його початкам». Це – інша паралель підходу до пояснення причин зародження істинної дружби між Тамарою Носенко та нашою побратимською спільнотою: спільним для обох сторін дослідницьким об'єктом була рідномовна словесність Румунії. Крім своєї прозової та поетичної творчості, наші побратими проводили й літературознавчі дослідження, а основним заняттям Тамари Носенко було літературознавство, проводжуване й на терені рідномовної літератури Румунії. Чи не найпродуктивніший з-поміж наших літературознавців – це Михайло Михайлюк, якого безпомилково можна вважати своєрідним сейсмографом осмислювання питання зародження і розвитку українськомовної літератури Румунії, розпочатого ним ще в студентські роки: на дрогому курсі навчання на українському відділенні Філологічного факультету Бухарестського університету він надрукував у газеті для українського населення Румунії «Новий вік» (№ 23-238), фактично, перше у нас літературознавче осмислення дотодішнього стану оригінальної рідномовної літератури в Румунії «Думки про твори української літератури в РНР», що за оцінкою професора ЧНУ Володимира Антофійчука є «солідною публікацією-циклом із шести статей», чим, вважаємо ми сьогодні, Михайлюк сповіщав початок його майбутньої літературознавчої діяльності – визначальної складової вимогливого, принципового й об'єктивного літературного критика, як потім одностайно аж до нашого часу вважали й далі вважають побратими.

Свою «сейсмографну» увагу Михайлюк надав двом почерговим моментам/ступеням висхідного розвитку українськомовної літератури Румунії – появі 1964 р. першого і, на жаль, останнього числа альманаху «Серпень» і збірнику «Ліричні струни» (1968 р.). В упорядкуванні альманаху «Серпень» – «Збірки

художніх творів та критичних статей» – взяли участь викладачі Бухарестського університету Михайло Бодня, Магдаліна Ласло, Микола Павлюк, Іван Ребошапка та випускник (1960 року) українського відділення Бухарестського університету Євген Мигайчук як відповідальний редактор.

У журналі «Серпень» Михайло Михайлюк продовжив свою критичну діяльність строгим, але принциповим аналізом поетичної збірки Оксани Мельничук «Слаблю життя» і заініціював іншу складову українських літературних студій – українсько-румунські зв'язки, сконкретизовану скрупульозним аналізом перекладів з румунської літератури Сильвестра Загороднього творів «Заїздний двір Анкуци» Міхаїла Садов'яну, «Моменти і нариси» Іона Луки Караджале [наскільки важко перекладати твори Караджале – факт, наявний і в пізнішому київському збірнику перекладів, здійснених Станіславом Семчинським та іншими – *I.P.*], «Розгортання», «Сміливість» Маріна Преди, «Буремні ночі» Аурела Міхале, «Четверо засуджених на смерть» Єуджена Барбу. Михайлюк показує заслуги перекладача, але й численні його недоробки. Цікавим є те, що він уперше в нас вичислює потрібні для перекладача здібності, коротко викладає теоретичні основи й принципи достовірного художнього літературного перекладу.

«Сейсмографічна» діяльність Михайла Михайлюка конкретизується у почергових критичних виступах у сурівській пресі та на засіданнях бухарестської літстудії українських письменників Румунії, деяких з-поміж них своїми корисними порадами та заохочуваннями, фактично, «виводить у люди», й вони стають письменниками.

Унаслідок почергової появи його критичних статей, передмов до побратимських видань, постійного діалогу з побратимами по перу в Бухарестському видавництві «Критеріон» 1983 року вперше в українськомовному літературознавстві Румунії появляється підсумкове видання про українськомовну поезію Румунії – праця Михайла Михайлюка з промовистою метафоричною назвою «Слово про слово. Думки про українську поезію з Румунії», яка одноставно сприятливо/позитивно була сприйнята як підсумок/момент вищого розвитку ліричного жанру. Відомий у нас ґрунтовний літератор Ігор Лемній у своїй статті «Критика і етика» («Обрії». – Бухарест: Критеріон, 1986, с. 133) писав: «Вихід „Слова про слово” назвали найбільшою подією, що сталася досі в українській критиці Румунії (...). По-перше, книжка Михайла Михайлюка приємно здивувала своєю суто літературною якістю, впевненістю оцінок, достеменним знанням творів і багатою ерудованістю з різних галузей, не тільки літературознавства,

а й мистецтвознавства взагалі, певним знанням філософії».

Доповненням до цієї праці є Михайлюкові «Додатки до „Слова про слово” (I)» («Обрії». – Бухарест: Критеріон, 1986), в яких він виявляє специфічні риси Івана Ковача та Миколи Корсюка.

У «Додатках до „Слова про слово” (II)» («Обрії». – Бухарест: Критеріон, 1987) Михайлюк особливо зосереджується над поезією Івана Негрюка, виявляючи «зашифровану імажиністику» його поезії, внутрішню інтонацію, сугестивну силу метафор. У поезії Юрія Павліша відзначає певну «стратегію» на рівні тематики, образності, віршову техніку. Поезію Степана Ткачука вважає «масками поета», нелегкою «грою з вогнем».

Поряд з Михайлюком, наче надолужуючи, доповнюючи або увиразнюючи пропущені чи недопрацьовані ним ланки сейсмографної картини, ішли побратими по перу зі своїми вкладами. Магдаліна Ласло, наприклад, у тому ж першому числі альманаху «Серпень» (1964) у статті «Поезія молодості» аналізом першої збірки Юрія Павліша «У пісні, у праці, в любові» (1961) представила початок зародження в Румунії українськомовної поезії появою у нашій країні даної збірки. Згодом в інших статтях вона відзначила поширення видового діапазону української літератури – зародження у ній ліричного виду аналізом поезії Ореста Масикевича у студії «Сонети і ронделі Ореста Масикевича» («Обрії», 1983), зародження сатиричного виду аналізом збірки Василя Цаповця «Сила переконання» у статті «Тайна сміху» («Обрії», 1985). Дан Хорія Мазілу теж поширив жанровий діапазон українськомовної літератури (статтями про Сильвестра Яричевського та інших), зокрема українськомовного літературознавства – літературних румунсько-українських зв'язків, у статтях «Румунські версії української емблематичної книги XVIII століття» («Обрії», 1985), «3 історії румунсько-українських літературних відносин» («Обрії», 1983), «Маловідомі румунські переклади з творчості Іоанікія Галятовського» («Обрії», 1988), «Румунські герби у творах українських віршотворців XVII століття» («Обрії», 1985). Про українських письменників Румунії писав побратим по перу Стеліан Ґруя Яцентюк – про творчість Оксани Мельничук, Степана Ткачука й ін.

У свою чергу, Тамара Носенко, якій, як то кажуть, поглядом з боку можна було зрікше цікавитися нашою українськомовною літературою і написати панорамний її огляд, уважно й постійно цікавиться українськими письменниками Румунії.

(Продовження на 14 с.)

МИХАЙЛО НЕБИЛЯК – ПИСЬМЕННИК, ЯКОГО «НЕЗАСЛУЖЕНО ПРИЗАБУТО»

(Продовження з 11 с.)

А щоб зосередити увагу на думках, на почуттях, на психології морального вибору героя, Михайло Небиляк, «...який започаткував у нашій літературі жанр роману»¹, змушує своїх героїв діяти в екстремальних життєвих ситуаціях, а їхні дії завершуються не радісно й не ясно: вони втрачають все, чим жили всі ці роки.

Коли дочитана остання сторінка цієї чудово оформленої книжки, читача не може не тривожити слідує запитання: «Як автору цих двох романів удалось перехитрити „всевидюче око” тогочасної цензури?». Добре відомо, що обидва романи були написані в тоталітарній державі, в якій література зазнавала сильного ідеологічного тиску. Всі письменники повинні були строго дотримуватись «кодексу соціалізму», а це сильно порушувало свободу творчості й нормальний розвиток культури.

Вся література була підкорена закону «шаблонізації», але автору цих двох романів вдалось обминути ці «дорогоцінні вказівки», зосереджуючи свою

увагу на особистості, виокресленій із загалу, вилученій з будь-яких систем інтегрування. Це переважно рефлексуючий герой, занурений у власний світ, у власні роздуми, але здатний зберегти вірність своїм переконанням і принципам до самого кінця. Тут автору стала в пригоді й поезія. Він почав свій творчий шлях саме з поезії, і це йому допомогло формально зблизити свою прозу з поезією, майстерно застосовуючи метод «дифузії жанрів», що є характерною рисою літератури останніх десятиліть ХХ ст. Обидва романи цікаві й добре написані. Віки пролетять, а ці дві книги не втратять своєї актуальності.

І як акт справедливості, закінчимо цю подорож чарівним світом прози автора, без якого україномовну літературу на території Румунії ХХ ст. неможливо уявити, уривком з його вірша «Народ у мені сонце посадив», якого можна прочитати у поетичній збірці «Неспокій весни» (видавництво «Критеріон», Бухарест, 1990 р.):

І хочеться по-нашому сказати,
що верби й досі гнуть, як колись,
й поета знов журбою споминати,
аби над нею верби розвелись...

¹ Михайло Михайлюк, «Романи Михайла Небиляка», альманах «Обрії», Бухарест, Видавництво «Критеріон» – 1984, с. 134.

Непереболілий сум через втрату незамінного друга

(Продовження з 13 с.)

Я, пригадую, вислав їй матеріали, і вона усіх увели в «Українську літературну енциклопедію», «вивівши, таким чином, їх у світ», що є немалою для них пошаною. Більше того, про деяких із наших побратимів вона написала цінні статті, як, наприклад, про літературознавицю Магдалину Куцюк, що дуже багато здійснила для української літератури Румунії, про наших корифеїв Корнелія Ірода та Миколу Корсюка.

Для румунського літературознавства (давніше я в одній із румунських статей писав про Тамару Носенко, як про «великого прихильника румунської літератури») та для румунсько-українських літературних зв'язків особливо цінна інша складова діяльності Тамари Носенко – постійне зацікавлення румунською літературою та її письменниками, дуже багато з-поміж яких вона увела в «Українську літературну енциклопедію». Більше того, поодиноким з-поміж них вона присвятила окрему увагу і написала ґрунтовні праці про них, як, наприклад, про румунського класика Лівіу Ребряну, яким давно зацікавилась. Після Київського Міжнародного з'їзду

славистів наш бухарестський професор-русист Михай Новіков попросив мене, молодшого, повести до літературних установ «молоду київську літераторку» Тамару Носенко, що прибула до Бухареста з туристичною групою. Отоді я вперше зустрівся з нею, провів до Інституту літератури Румунської Академії, де вона провела цікаву й корисну розмову із румунським тодішнім спеціалістом по Ребряну. Після завершення дисертації про Ребряну, одержане від неї резюме дисертації переклав і дав тодішньому завкафедри румунської літератури Джордже Ґане, який написав прихильний реферат, висловив побажання успішного захисту і сподівання побачити дисертацію надрукованою. На жаль, не дожив побачити це, бо дисертація появилася друком пізніше, а у 2018 році в румунському перекладі Корнелія Ірода і з передмовою відомого сучасного румунського критика Фрунзелате вона вийшла під егідою СУР в Румунії.

Це – наче найвищий «пунктир» сучасних румунсько-українських зв'язків, проводжуваних Тамарою Носенко (не знати ким вони продовжуватимуться !!!). Душевний сум, викликаний її передчасною кончиною у серцях її друзів та шанувальників відзивається невгамовним щемом...

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXX)

*Літературознавство. 30. Пропагування в Румунії
оригінального українськомовного романного жанру.
4. Умови його зародження та авторські
трактування різних тем/питань*

(Продовження з № 338-339)

У другій частині попередньої статті («Наш голос» № 338-339) була мова про те, що тематично-ідейний реєстр романів Михайла Михайлюка «Не вір крику нічного птаха» (1981) і «Міст без поруччя» (1988), об'єднаних згодом томом у дилогію «Немилосердні наші ранки» (2001), не суто пов'язаний з Другою світовою війною, автор оригінально трактує загальнолюдські аспекти. У першому з них він поноваторськи обгрунтовує питання *психологічного* у сприйнятті людьми «узаконеного» побутовим повір'ям звичаю вірити у зловісний крик нічного птаха, який передвіщає найтрагічніший життєвий факт – смерть когось із рідних, і, як справжній митець-напучувач, переосмислює значення прадавнього повір'я поступами головного героя роману Михайла Дорунди, проводячи ідею можливого у наш час недовір'я до патріархального забобону і намагання йти вперед, пізнавати від цього радість та втіху. Своєрідною, почерговою еволюційною зміною у людській психології можна вважати поступ сільської громади, яка у другому романі Михайла Михайлюка «Міст без поруччя», – це вже не «реліктові (забобонні) діди», а дієва, відмінна спільнота, що, суголосно проїнята новими післявоєнними суспільними переминами, відповідними морально-етичними нормами та проїняттям духу справедливості, перетворюється в обвинувачів, які засуджують колишнього голову Іванця за вкрай нечесливу поведінку в роки Другої світової війни та післявоєнної примусової колективізації сільського господарства.

Інший видатний українськомовний письменник Румунії, **Василь Клим** (21.07.1941 – 27.07.2011), своїми романами збагатив тематично-ідейну палітру даного жанру творчості й цікаво увиразнив його смислові та художні валентності перегукуванням/пересіканням темами й мотивами зі світовою художньою літературою, чим значно поширив і збагатив простір оригінальної української белетристики Румунії та надав їй вагомої цінності.

Своїм мікророманом «Гора» (Критеріон, 1978; всього 87 сторінок малого формату 50x80/16, друкарських аркушів 9,50), удостоєним дебютної премії Спілки письменників Румунії, Василь Клим, відзначає Михайло Михайлюк, «зійшов на вершину свого таланту», даний твір «наче став переможним поєдинком зі всіма зневірами, нарешті

з часом», і йому як «обранцеві долі», відзначає у свою чергу Клим про талановитих побратимів по перу, «дано (було) вихід з лабіринту творчості». У романі, додаю я, зображено людину з її тягарями, доленосними змінами та її становленням як творчої особистості, що є виключно Климовим новим тематичним доповненням/поширенням даного питання, співвідносного з твором «Міф про Сізіфа» французького письменника-філософа Альбера Камю, – факт, підтверджений самим же Василем Климом словами героїв мікророману синів Андрія Кажана – братів, 18-річного Марка й 17-річного Максима. На запитання Марка, поставленого Максимові, чи «...до вподоби тобі цей Сізіф а ла Камю?», Максим, який «проявляється в питаннях «духовного порядку», неквапно відповідає: «...він трохи дивний цей Сізіф. І мені ніяк не віриться, що такий тип може існувати (...). Надто він заскнілий [= якого серце і душа щемлять від туги та жалю, – Тлумачний словник укр. мови] і незрячий. Наче й не людина він... Можуть існувати такі істоти сьогодні, Марку?». Перша частина відповіді Марка іномовно відповідає смислові міфу про Сізіфа («Безперечно, існують, але я не назвав би це існуванням, Максиме. Вони спокутують тяжкий гріх»), – а друга частина відповіді – дискусійна, але й справедлива: «...тому для них вже немає справжніх «вершин», розумієш, так, як немає і справжнього щастя [всупереч «приписаному» Маркові такого висновку, автор не заперечує його словами, але даними свого роману проводить й аргументує протилежну ідею – існування у новочасних «сізіфів» і справжніх «вершин», і щастя. Дана авторська неодностайність – це, може, недогляд у послідовності умовиводів – *І.Р.*]. Одним словом, вони наче й не живуть, а в дійсності скніють (...). Бо щастя, Максиме, вже давно втратило свою справжню ціну. Існує сьогодні інший Сізіф, Максиме, – наш Сізіф. Цей живе якоюсь там метою, до чогось рветься, чогось він хоче, і хоча б до однієї тільки істини дійшов він там, його труд даремним не зостанеться» («Гора», с. 39-40).

Розмова братів Марка та Максима про смисл сізіфського міфу Альбера Камю є безпосереднім посиланням Клима до есе французького філософа, основні його концептуальні положення по-художньому, оригінально втілені у романному дискурсі.

(Продовження на 16 с.)

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXX)

(Продовження з 15 с.)

Достовірно, щоправда, з певними особистими відтінками, осмислення Василем Климом міфу про Сізіфа зірко постає його (осмислення) порівнянням з інтерпретацією даного міфу французьким філософом, драматургом, удостоєним Нобелівської премії, Альбером Камю (1913-1960), у своєму філософському есе 1942 року «Міф про Сізіфа: есе про абсурд» (Albert Camus, «Le Mythe de Sisyphe», 1942; румунський переклад – Albert Camus, «Mitul lui Sisif. Eseu despre absurd»), в якому він обґрунтовує ідею, що головне питання філософії таке: чи життя варте того, аби його жити, чи воно, часом, не абсурдне. Далі Камю подає такі прояви абсурду: відчуття байдужості світу до людини, безглуздість життя, почуття нудьги; світ сам по собі не абсурдний, абсурд існує лише для людини, коли вона стикається зі світом; виходи з абсурду – це 1) фізичне самогубство, що усуває людину зі світу, і 2) «філософське» – втеча в релігію, надія на майбутнє, що не вирішує проблеми, а тільки маскує її; людина абсурду: а) не тікає від абсурду, а може прийняти його; б) примирившись з тим, що життя кінчене, а майбутнє невідоме, людина продовжує жити в абсурді, тим самим звеличує себе; в) людина зберігає абсолютні моральні цінності; г) людина абсурду визнає рівноцінність наслідків будь-яких дій і марність докорів сумління: кожний вчинок має наслідок як добрий, так і злий за оцінками інших, і, здійснюючи злочин, людина готова до покарання, – для неї не існує вини, але є відповідальність. Абсурдна людина повинна бути творчою, і її творчість вільна від повчань/вказівок та рамок, вона просто зображає те, що бачить і переживає; у творчості відображається абсурд, і тим самим людина долає його. Секрет творчості в тому, щоб знайти радість у повсякденному житті.

Абсурдною людиною Альбер Камю вважає героя давньогрецького та римського міфів Сізіфа, покараного богами важкою й даремною (безглуздою/абсурдною) роботою – вічно закочувати величезний камінь на гору, але, як тільки раз по раз Сізіф досягає вершини гори, камінь скочується вниз, і Сізіф щасливий, бо «відкрив» єдиний смисл життя у безглуздому світі – усвідомленням пристрасті й сприйняттям абсурду, який управляє світом.

Суттєві положення концепту Альбера Камю про сізіфський міф по-художньому, символічно й алюзивно втілені у романі Василя Клима добірними, вдалими художніми конструктами, нерідко сповненими задушевної ліричності, властивої авторовому почерку.

Не менш вдало втілене сприйняття Климом положення Камю про осучаснення сізіфського міфу. Супроводжуючи читача сторінками творів Ніцше, Кіркегарда, Достоєвського та Кафки, Камю доводить приголомшеному неспокоєм модерному читачеві, що єдиним шляхом відкриття смислу абсурду й життя у безсмысловому світі є обурення, свобода

і життєві пристрасті, усвідомлено виявлені сприйняттям власного абсурду. До цього положення Альбера Камю тотожно примикає положення Василя Клима, виражене словами Марка Кажана: «...сьогодні, – каже він рідному братові Максиму, – існує інший Сізіф (...), наш Сізіф (...), який живе якоюсь там метою, до чогось рветься, чогось він хоче, і, хоча б до однієї тільки істини дійшов він (...), його труд даремним не зостанеться», в чому слід ідентифікувати/уто-тожнювати відчуте Сізіфом щастя.

Цікаве й уміло замислене автором фактологічно-структурно-ідейне співвідношення його мікророману із міфом про Сізіфа. Як уже було раніше відмічено, автор прямомовно й безпосередньо торкається даного питання розмовою братів Марка і Максима, подаючи таким чином «ключ» до його (питання) розуміння/інтерпретації. Концептуальні ж положення Альбера Камю майстерно втілені майже до невпізнання у дискурсі твору, в якому вони діють як своєрідний каталізатор, що слугує авторові (власними відзначеннями та оціночними висловлюваннями персонажів твору, різними тропами), вправно по-художньому «розставляти», як на шахівниці, усі логічно-функціональні «крапки» над «і» дискурсу – композиційні, смислові та стилістичні його конструкти, що дає захоплюючому екзегетові й культурованому читачеві інтелектуальні задоволення.

Перш за все, у читача створюється безпомилкове враження того, що гора постає в романі персоніфікованою/уособленою винятково величавою, наче всевладна істота, яка, – відзначає автор, – «вища від гірських хребтів, які підлегло і німо (курсив мій, бо відзначення промовисте – *I.P.*), як до непохитного власника природи, (піднімають) до неї холодні обличчя» (= персоніфікація). Вона всевладна не тільки над нижчими хребтами, але й над людьми, підсумовує Марко: «...причаєна в сірому лахмітті праранкового туману», гора «ніби падала людям на голову, навівала на душу загадкові, неясні думи і давлючу тугу». Завідуючий турбазою 45-річний Андрій Кажан, батько Марка і Максима, спостерігає, як гора «незвично (стирчить) над головою, мерехтіючи своєю кудлатою злахміченою поверхнею, і немов сповзає поволі вниз». Марко вважає її «гордою, непідступною (недоступною, лукавою, хитрою)». Вона – непоборима навіть перед насуваючою загрозою: коли «на неї насувалася із заходу велика чорна хмара», вона «прищулено насторожувалась, ждала її».

У романі Василя Клима гора постає в ролі ряду символічних функцій. Вона – символ недоступності до її «вершини» у змаганні людей за своє становлення. До досягання її «вершини», відзначає Андрій Кажан, гора спонукує кожного. Марко, наприклад, говорить коханій Юлії, що «справді безцінні найдорожчі квіти-звіздочки (рум. floare de colt) ростуть на горі, на самому верху», «але вони для нас поки що...» недоступні [= метафора-алюзія тимчасового

недоступного долання «вершини» – омріяного Марком та Юлією довершеного їх становлення].

Гора – це і символ незбочення романного героя із життєвого шляху: Марко «...заблудився (...) десь по Європі», а, повернувшись додому, втрачені роки «відбивалися подумки в серці щемким відлунням (...), немов полохалися (...) грізної присутності гори» (...). «Ні, не мої були це роки, не моїм було це життя» («Гора», с. 75). Пронизуючи поглядом небесний *звабний простір* (курсив мій; це – чудова метафора звабного спонукання осягнення людиною свого ідеального становлення), Марко подумки звертається до гори: «Без тебе, – дивився він на свою співрозмовницю переконанням, що вона зараз промовить до нього, – заблудилися мої кроки, очі мої заволоклися чорною полудню [= поширення на Марка стану Сізіфа, якого Марко вважає незрячим, – *І.Р.*], не було мені життя без тебе».

Гора – це і символ особистого становлення людини, оскільки кожна людина має свою власну «гору» – особистий шлях життєвого становлення. Анді, син завідуючого турбазою, хоче підніматися тією ж стежкою на гору, як і старший від нього Максим, який толкує хлопцеві: в кожного з нас – своя гора, і той ще молодий, та «рано чи пізно, він підніметься на свою гору» як майбутній художник (= метафора його художнього становлення).

Будучи всевладною над природою і людьми, гора вирішує долю останніх. Саме тому сходження/підняття на її «вершину» є рівнозначною метафорою довершеного становлення людини постійними, сізіфськими, зусиллями. Марко, наприклад, вважаючи гору «надто дивною» і, не будучи «в стані відірвати від неї погляд» (...), коли «примружено дивився в її бік, прошептав: «Гм, батько казав – пробний камінь. А звідки міг знати батько, як буде з його долею?». Отож сходження/долання «вершини» гори – це метафора благополучного здобуття долі, якої античний абсурдний Сізіф не здобуває, бо живе в абсурдному світі, і він щасливий тому, що символічно виявив життєвий абсурд, якого сприймає. Новочасні «сізіфи», в основному, теж люди абсурду [Андрій Кажан, наприклад, коли йому пропонується перейти на турбазу гори, «блідне (й) уточнює, що він на горі ніколи не був, – «це не моє діло...Моє діло тут, під горою». Йому попросту здається безглуздом настоювання переміститися на гору: «Я не розумію, навіщо ви мене примушуєте *безцільно* (курсив мій; це – синонім абсурду – *І.Р.*) видиратися на якісь верхи...». Але всупереч оціненню ним спонукання як абсурдного, Андрій, як і Сізіф, виконує безцілну/абсурдну дію і, як відзначає його син Максим, «мчиться (...) сарною» на гору.

Пристрасне намагання знайдення щасливої долі шляхом підняття/сходження до «вершини»-метафори ідеального особистого становлення, властиве не тільки Андрієві Кажану, але і його синам. І, які перепони не поставали б перед ними на прийнятому шляхові, вони як новочасні «сізіфи» не здаються. Марко, після трагічного перелому обидвох ніг і виздоровлення у лікарні, прибуває додому і, «(окинувши)

поволі зором засніжені верхи гір, думає: «десь там (...), в білій імлі ховається вона – горда невідступна наша гора». Матері зізнається, що дуже скучав за горою! І, «стрибаючи на своїх милицях (...), ніби ще боявся покладатися на ноги, але відчував у них зараз таку приховану силу й опору цілого тіла, що був готовий в кожну мить кинути геть своє знаряддя каліки. Та він без поквалитості йшов далі і ніби не довіряв сам собі: справді ступаю я зараз знову по горі, а чи все це – приємне враження?»

Не менш поетично зображена зустріч Максима з горою. «Тепер він знав одне: вони зустрілися (...). Бо всі дороги ведуть до неї. Бо вона – той обітований шматок землі, на якому зупиняються всі, що все своє життя марили ним» (...). «Говори, говори, – продовжував глядіти Максим, лежачи горілиць у траві, на закутаний у густі хмари грунь гори, – яку долю готовиш ти для мене? Бо на все готовий я (...), чи радість, чи сльози принесеш ти мені, чи пригорнеш, а чи відкинеш ти мене, я буду з тобою, зостанусь тут, біля тебе (...), не самий я зостався на світі. В тобі я знайду все: і материнську ласку, і батьківську суворість, і братську єдність, і майбутню любов» (настільки задушевно-ліричне зізнання тільки в українській пісні можна зустрінути, або в поезії Малишка «Пісня про рушник». А Василь Клим душевним складом – теж винятковий поет).

Згідно з власно замисленою концепцією, автор-чародій своєю невидимою «диригентською» паличкою благополучно спрямовує лінії дій новочасних «сізіфів» до опорного моменту їхнього життя: похиле віком подружжя Андрія та Ярини Кажанів живе тим, що, як каже Андрій, «жує листи на старість», одержані від синів. Марко, інженер, працює в Бухаресті, «збирається їхати по документацію для фабрики». «Не щадять, бач, нашого інженера, – з відрядження у відрядження», зітхнуто говорить він листоноші. А Максим, після долання морських пригод, синонімічно рівнозначних Сізіфовим й іншим, що добиралися на гору, на «безконечному морському просторі», за яким «далеко-далеко виднівся синій клаптик омріяного острова (= метафора місця його людського ідеального становлення – *І.Р.*), до якого (*жнеться*) (курсив мій; дія – подібна до Сізіфовой) з напнутим вітрилом його *одинокий* корабель (= образна партикуляризація твердження Максима, що в кожного є своя (читай: одинока гора) «Ексклюзивсьор» (= метафора-алегорія мети осягання «вершини» гори).

Розв'язка романної, наче пригодницької оповіді, – це момент підсумку пройденого героями шляху і сугерування можливого його продовження. «Здавалося, поволі, з нетерпінням все набере тут звичайного ходу, загояться глибокі рани, з новою силою запульсує життя», відзначає автор. «Та криво всміхалася з висоти грізна гора і мовчки шепотіла вниз: невже все, невже настав спокій? Чи не за скоро?»

(Далі буде)

Аделя ГРИГОРУК

«Під Твою милість, Мати, прибігаєм...»

Війна, яку веде Україна проти путінсько-рашистської навали, стосується всіх нас і кожного українця зосібна. Вона багатоліка, непередбачувано-масштабна, знищувально-вбивча, але й об'єднавча водночас. Серед багатьох її облич і образів найголовніший – образ воїнів-захисників, які боронять нашу Вітчизну, святу українську землю. Потужні сили збрала Україна для ратного двобою з ворогом, щоб захистити кожного з нас – малого і старого, нині сухих і тих, хто має народитися в майбутніх поколіннях.

Виконують свою роботу наші солдати відважно і вправно, хоч мало хто з цивільних здатен усвідомити, чого їм коштує кожен бій із ворогом, кожна менша чи більша перемога над ним. Невід'ємна зброя в їх боротьбі – молитва: вона здатна відвести кулю і врятувати життя, знешкодити всі плани окупанта. Це добре розуміють усі, тому в окопах найнеобхіднішою річчю, крім зброї, є кишенькова книжечка із молитвами, які бійці промовляють, дивлячись щоразу смерті в вічі. Розуміють це також і волонтери та активісти, тому недавно для воїнів на фронті та їх родин у тилу з благословення митрофорного протоієрея отця Василя Ужитчака, настоятеля храмів Успіння Пресвятої Богородиці та святого великомученика Дмитрія ПЦУ села Білих Ослав Делятинської територіальної громади, в Надвірнянській друкарні вийшов друком молитовник мандрівного формату під назвою «Мати Божа, змилуйся над Україною».

Автор задуму й упорядник цього духовного видання – Василь Левицький, завідувач Білославського музею Марійки Підгірянки.

Молитовник захисника України вмістив 13 молитов та псалмів («Молитви щоденні», «Молитва до Святого Духа», «Молитва господня», «Пісня до Пресвятої Богородиці», «Молитва до Пресвятої Богородиці», «Молитва до ангела-охоронителя», «Молитва до святого, ім'я якого носиш», «Молитва за живих родичів і близьких», «Молитва за Україну», «Псалом 90», «Молитва за народ», «Молитва у дні нашестя ворогів», «Закінчення молитов»), а також три вірші-молитви письменниці Марійки Підгірянки.

Ця духовна книжечка кишенькового розміру «призначена для безкоштовного розповсюдження учасникам бойових дій в Україні, яка тепер палає у вогні війни», зазначається на її титульній сторінці.

Наші воїни вже отримали три тисячі молитовників, які профінансували українці, що працюють у Бельгії, вірні білославських церков та лісівники Білославського лісництва.

На тепер друкується четверте видання, також кількістю в одну тисячу примірників.

Цей наклад фінансово підтримали земляки-білославці, богородчанці – щирі багаторічні меценати Василь і Марія Щерб'юки, які нині мешкають у Чикаго (США).

Василь Левицький передав частину молитовників і на Косівщину. Так, Яблунівська ОТГ через начальника управління культури Миколу Васкула отримала 120 примірників, через учительку-пенсіонерку Ольгу Сав'юк із Уторопів – 30 примірників.

Четверте видання також буде передане для розповсюдження і в наш район – Ользі Сав'юк, ветеранам журналістики Петрові Гавуці та Василеві Глібчуку, капеланові Миколі

Мединському, який зараз знаходиться на передовій, а також Миколі Васкулу для його чергової поїздки до наших захисників на Схід, і його отримують усі ті, хто хотів би мати молитву за оберіг, звертатися зі щирими й проникливими словами до нашої Небесної Матері:

Під Твою милість, Мати прибігаєм,
Хай Твоя ласка хранить нас спасенна,
Змилуйся, змилуй над українським краєм,
Єдина, чиста і благословенна!

(Марійка Підгірянка
«Під Твою милість», 1922 р.)

На обкладинці книжечки – образ Матері Божої, що в київському соборі Святої Софії, яку називають Орантою за благально підняті до неба руки. Вона є іменним молитовником, де у відповідні рядки на другій сторінці обкладинки можна вписати прізвище, ім'я та по батькові молільника.

Із певністю можемо стверджувати, що така духовно-молитовна підтримка є ще одним кроком, що наблизить нашу перемогу.

Михайло ВАСИЛЬКІВ, вчитель історії, м. Тімішоара

«Я на Покрову свічку запалю...» 14 жовтня – знаковий день України

Сучасний український календар містить дуже багато визначних та знакових подій і свят: релігійних, державних, професійних тощо. Але день 14 жовтня по-своєму унікальний: одночасно він об'єднує три величні свята – свято Покрови Пресвятої Богородиці, День українського козацтва й День захисників та захисниць України. Усі ці свята дуже взаємопов'язані й виникали послідовно.

14 жовтня православні християни святкують день Покрови Пресвятої Богородиці. У народі кажуть: «Покрова накриває траву листям, землю снігом, воду – льодом, а дівчат – шлюбним вінцем».

Це свято було введено у християнство в XI столітті й має під собою чи то легенду, чи то реальну подію, яка відбулася в стародавньому Царгороді (Константинополі). На ту пору місто було оточене чужинцями. Ситуація була вкрай критичною. Сили захисників та нападників були нерівними. Ворог ось-ось міг вдертися в місто, знищуючи все на своєму шляху. Але сталося чудо – під церковним склепінням на всенічній службі у Влахернському храмі з'явилася Пресвята Богородиця в оточенні ангелів, пророків та апостолів і накрила вірян своїм дивовижної краси омофором (покровом). Це видіння було передвісником перемоги – невдовзі ворог відступив, і місто було врятовано від знищення. Відтоді Покрова асоціюється зі заступництвом і захистом від ворога як видимого, так і невидимого.

Загальновідомо, що свято Покрови було надзвичайно шанованим серед українського селянства та міщан: другого місяця осені чекали з особливим нетерпінням, адже з Пречистої, тобто з 14 жовтня, дозволялося справляти весілля. У народі так і казали: «Жовтень на весілля багатий», а сам місяць називали ще «весільником».

На честь Покрови в Україні збудовано чимало храмів. Однією з найстаріших є Покровська церква в селі Сутківці Хмельницької області, зведена у 1467 році як фортеця. Нині ця унікальна споруда – діючий храм і музей водночас.

Зі святом Покрови співпадає святкування Дня українського козацтва. З давніх-давен Божа Матір вважалася покровителькою усього українського козацтва. А на Січі запорозькі козаки збудували церкву

на честь Покрова Богородиці, в якій була розміщена її велика ікона. І, до речі, саме у цей день, козаки збирали Велику раду, на котрій обирали гетьмана й визначалися з подальшими військовими планами.

Відомий український етнограф Олекса Воропай писав, що після зруйнування Катериною II Запорозької Січі, козаки, ідучи за Дунай, несли зі собою ікону Покрови Пресвятої Богородиці.

Цікаво, що козаки настільки глибоко й щиро шанували образ Покрови Божої Матері, вірили у її силу й урочисто святкували цей день, що у народі закріпилася й друга назва свята – Козацька Покрова.

Впевнений, що не знайдеться в Україні людини, яка б не знала про козаків. Про них складено безліч творів, написані книжки та поставлено багато фільмів. Про козацький рід співається й у нашому державному гімні. Образ сміливого чоловіка, котрий захищає честь та волю нашого народу, міцно закарбувався у пам'яті поколінь. Тож, козак в українській культурі – звитязний воїн, озброєний захисник Вітчизни, що боронить віру, гідність та звичаї усього нашого народу.

Козаками (а це слово має тюркське походження) в Україні називали вільних людей, що ходили в степи на лови й билися з татарами. Перша згадка в українських джерелах датована 1492 роком. Українське козацтво виникло в тяжкі для нашого народу часи, коли Україна втратила державність, а її землі захопили сусідні держави, які ворогували між собою. Це зумовлювалося розташуванням українських земель у зоні Великого кордону.

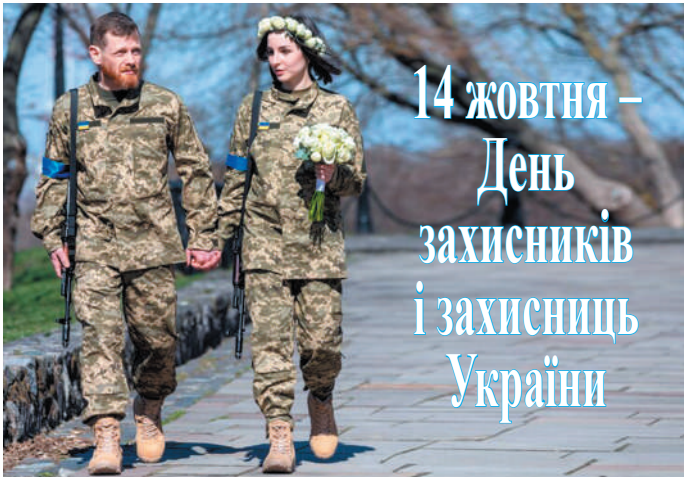
(Продовження на 20 с.)

«Я на Покрову свічку запалю...»

(Продовження з 19 с.)

Той кордон – умовна межа, що розділяла два протилежні світи, між якими споконвіку тривало протистояння: європейський та азіатський. Козаки змушені були боротися за Україну від постійних нападів ворогів.

Гніт, що поширився у заселених західних районах, породжував численних утікачів, які надавали перевагу небезпекам пограничного життя перед кріпацтвом. Унаслідок цього з'являється новий стан – козацтво, що селилося на порубіжних землях. Він завжди був солідарний із селянами, бо теж обстоював волю і вільну працю для кожної людини, права на володіння землею. Слово «козак» означало вільних, незалежних від пана людей, які не мали чітко визначеного місця у суспільстві.

Основними причинами виникнення козацтва були: економічні (нестача власної орної землі, народна колонізація вільних земель Придніпров'я та Дикого поля – степів за Дніпровськими порогами); соціальні (посилення феодалної експлуатації українського населення, оформлення кріпосної залежності селянина від феодала); політичні (цілеспрямована політика поставити козацтво на службу з охорони південних рубежів від татарської небезпеки); стратегічні (постійна небезпека з боку Кримського ханства) та національно-релігійні (політична колонізація українського населення та наступ католицької церкви на права православної). Спочатку козаки ставили собі за мету відвести напади татар, сприяючи у такий спосіб освоєнню окраїн. Але, в міру того як козаки вдосконалювали свою військову майстерність та організацію, здобуваючи кожен раз переконливі перемоги над татарами, українське суспільство стало дивитися на козаків не лише як на борців проти мусульманської загрози, а й як на оборонців від національно-релігійного та суспільно-економічного гноблення.

Відомий французький військовий інженер та етнограф Г. Левасер де Боплан, який детально вивчав історію українського народу та, зокрема, козацтва, у своєму історичному документі «Опис України» писав: «Таке рабство і призводить до того, що багато хто тікає, а найвідважніші подаються на Запоріжжя, яке є місцем притулку козаків. Протягом багатьох літ вони заселяють різні місця по Борисфену і довкола; ще й тепер їх кількість сягає до 120 тисяч осіб. Серед цього народу зустрічаються люди, досвідчені у всіх взагалі необхідних для життя ремеслах: теслі, кожум'яки, римарі, шевці, бондарі, кравці. Вони дуже вмілі у виготовленні селітри й виготовляють прекрасний гарматний порох. Усі вміють добре обробляти землю, сіяти, жати, випікати хліб, готувати різні м'ясні страви, варити пиво, мед. Одним словом, всі вони досить розумні. Але зосереджуються лише на корисному й необхідному, головним чином на тому, що пов'язане зі селянським життям».

Колискою українського козацтва стала перша так звана Січ (оборонні споруди, збудовані на о. Мала Хортиця), що являла собою осередок запорозького козацтва, або товариства. Паралельно, селяни, що втекли від своїх панів, оселялися на всій території пониззя Дніпра, яка називалася Диким полем. На той час запорозькі простори були мало залюднені. Великих селищ зовсім не було. Козаки здебільшого поселялися хуторами – зимівниками. Такі хутірці були розкидані по всьому Запоріжжю. Вони найчастіше розташовувалися на схилах байраків і балок, вкритих густим лісом. Звичайно, не всі зимівники були однакові. Зимівник заможного козака являв собою добре опоряджене господарство. Біля великої хазяйської хати, зрубленої з товстих дерев'яних колод, стояли невеличкі хатки або землянки для робітників, а далі – стайні, хліви для худоби, комори, льох. Зимівник заможного козака нагадував маленьке укріплення. Тут же були й великі загороди, або кошари; де тримали худобу зимою, а за ними – стоги сіна. Інший вигляд мав зимівник бідного козака. Найчастіше це була убога, темна й тісна землянка, або куга, як говорили на Запоріжжі. Дарма було шукати багатства в такій степовій оселі. Усі її скарби склалися з кількох голів худоби, яку пас сам господар, та клаптика поля або городу. Заможні козаки не тільки розводили худобу і коней. На дорогах і в передмісті Січі вони держали шинки, пивниці з льодовнями, торгуючи горілкою, медом, брагою. Із Запоріжжя везли на продаж в українські села й містечка здебільшого сіль і рибу...

Але все ж, термін «козацтво», або тим паче «запорозьке козацтво» в літературі, мистецтві українського народу більше пов'язують з образами воїнів,

захисників свого народу та українських земель від зазіхань зовнішніх ворогів та внутрішніх експлуататорів. І так продовжувалося кілька століть поспіль.

Уже у ХХ столітті козацькі традиції боротьби за незалежність України наслідували вояки Армії Української Народної Республіки та Української повстанської армії. І не випадково днем офіційного створення УПА було обрано свято Покрови. Таким чином, цілком логічно, що саме цього дня, 14 жовтня, давнє героїчне минуле України поєдналося з героїчним теперішнім.

День захисників і захисниць України – державне свято, що теж відзначається 14 жовтня. Започатковано 14 жовтня 2014 року президентським указом з назвою «День захисника України». 14 липня 2021 року Верховна Рада України перейменувала свято на День захисників і захисниць України. Нагальна потреба у такому загальнодержавному святі особливо гостро постала після російської окупації Криму та початку воєнних дій на території Донецької та Луганської областей. Безпрецедентні зразки мужності та відваги, виявлені нашими бійцями на передовій новітньої російсько-української війни, тисячі відданих життів за Батьківщину потребували гідного вшанування з боку суспільства й держави.

І нині українська армія береже бойові традиції предків, тому у війську з'явилися назви з іменами легендарних українських полководців та уславлених формацій минулого. Тяглість поколінь знайшла відображення і в елементах одностроїв – головний убір «мазепинка», нарукавний тризуб. А гасло «Слава Україні! – Героям слава!» стало офіційним вітанням українського війська.

14 жовтня ми вшануємо всіх тих, хто продовжує боротися за нашу свободу й висловлюємо щиро вдячність та пошану тим, хто без вагань поклав своє життя за світле майбутнє України, чії героїчні дії, мужність та самовідданість стають прикладом для майбутніх поколінь.

Серце рветься на шматочки, коли у вічність йдуть ті, кому б ще жити; у кого попереду ще могло би бути багато років, повних щастя і любові; хто не залишив по собі нікого на цій землі, і тих, хто залишив сиротами дітей, вдовами дружин і в страшному горі своїх матерів. Ми в неоціненому боргу перед нашими воїнами, нашими славними синами та доньками України, які рятують не лише рідну землю, а й весь цивілізований світ від дикої путінської орди.

У цей святковий день щиро бажаємо, аби Пресвята Богородиця оберігала усіх нас, Україну, берегла життя наших захисників.

Бажаємо нашим героям міцного здоров'я, добра і щастя, сили та незламної віри у перемогу. І щоб у нашій Україні запанував довгоочікуваний мир!

~~~~~

Наталія ПАСНАК (МЕЛЬНИК)

ТРИМАЙСЯ, МОЯ РІДНА УКРАЇНО!

Тримайся, моя рідна Україно!
Хоч зболена, хоч зранена — живи!
Ми віримо — піднімешся з руїни!
Якщо ми з Богом, що нам вороги?

Тримайся, нене, стій заради діток,
Заради волі, правди, мирних днів.
Ти не одна, розкиданих по світу
мільйони в тебе дочок і синів!

Гуртуються у горі діти й друзі,
Гуртуються на зло всім ворогам!
І перемога вже на виднокрузі,
Бо з нами Бог! І щезне злого план.

Не здайся, моя рідна, Україно!
Не смій вклонитись лютій силі зла.
Лиш перед Богом падай на коліна,
Проси прощення, миру і добра!

Просімо, українці всього світу,
Просімо в Бога прощення щодня.
Щоб Бог дав сили встояти в цій битві,
Щоб милість була Божа і броня!

Щоб взяв Господь, під Божу охорону
Країну нашу зболену, в сльозах.
Щоб ворогам Свою дав перепону,
Щоб зрештою закінчився цей жах!

Бог завжди чує щирі покаєння,
Молитву серця і душевний плач.
Помножмо всі зусилля та благання,
Скажімо кожен: "Господи, пробач..."

Щоб відродилась ненька-Україна,
Щоб у стократ прекрасніша була!
Щоб знав весь світ, кожнісінька країна,
що з нами Бог! Бог миру і добра!

Марія НЕНЕСТЯН

Легенди минулих літ і сьогодення

Мараморощина – прекрасний край, справжня «природна фортеця», оточена ланцюгом високих частково вулканічних гір, деякі з них сягають 2000 метрів висоти... Ці гори ховають свої бронзово-сріблясті вершини в густому білому тумані, а їхні схили одягнені в темні непрохідні ліси столітніх смерек, які збігають майже до багатоводної Тиси, вздовж якої знаходяться небезпечні «мочарі», що протягом всієї нашої бурхливої історії заважали «недругам» тривожити ці землі. Сюди можна потрапити тільки перевалами, які обминав навіть безстрашний Чингісхан. І все ж таки в ті прадавні часи тут жили люди і, як переказують старі літописи, жили зовсім непогано.

Першими тут оселились пустельники-християни. Читач може задати вповні логічне питання: як ці люди могли жити в таких «диких», віддалених від цивілізованого світу місцях? Річ у тім, що жителі цих насправді «диких» місць були сполучені з цивілізованим світом «Соляною дорогою». Так, саме уздовж Тиси приходив «соляний шлях», по якому жителі цих місць возили сіль сушею обозами у всі держави Західної Європи, а Тисою і Дунаєм допливали до самого Царгороду. З давніх-давен у цих краях у мирі й злагоді з усіма мешканцями цих місць жили наші пра-прадіди, нащадками яких є сьгоднішні українці. Сьгодні вони проживають в долинах Рускови (Поляни, Кривий, Рускова), в долині Вишави (Красна, Бістра, Вишавська Долина) і в долині Тиси (Луг, Бичків, Кричунів і Ремети). Колись і села Вірішморт (сьгодні село Тіса) та Довге Поле були заселені українцями, але, на превеликий жаль, сьгодні вони майже цілком асимільовані. Про них пишуть небагато, хоч це цікаві місцевості зі всіх точок зору. Ще селами, що в долинах Рускови й Вишави, наші історіографи цікавляться, а долиною Тиси не дуже. Про них не так багато письмових документів і майже всі вони на латинській, німецькій або угорській мовах, але попри старі літописи існують й інші документи, яких часто називають «безмовними документами» – це руїни прадавніх фортець, монастирів, садиб. У цих краях є ціла низка унікальних історично визнаних пам'яток, які є справжніми «безмовними свідками» прадавніх часів і які багато дечого можуть «оповісти» тим, хто

бажає їх «вислухати», і не тільки про казкові пейзажі цих країв, а й про бурхливі історичні події, які відбулися на наших гірських перевалах і на відомому всьому світу «Соляному шляху».

Недалеко від міста Сігету Мармаціей (Сигота), всього за 23 км, по сусідству і в добрих стосунках з мешканцями всесвітньовідомого села Сипинца розташоване село Ремети, жителів якого називають «гайналями». Читаючи прадавні літописи, легко можна зрозуміти, що це «прізвисько» має прямий зв'язок з тим же «Соляним шляхом». Жителі цього села займалися продажем солі, яку возили обозами саме цим шляхом, частина з них як продавці-господарі, а частина як охоронці, що супроводжували обози, головню сушею, за що їм платили немалі гроші. Слово «гайналь» походить від угорського *hoynal*, що перекладається як «мандрівник» (по-реметянськи «вандруник»). Вони мандрували світом і заробляли гроші. І сама назва села походить від угорського, що перекладається на українську як «пустельник, відлюдник». Угорці називали село Палощрете (слово *remete* походить від латинського *eremitus* /-a, /-al), яким називали «пустельників, відлюдників»), а в німецьких документах воно фігурує як Ремец (Remetz), румунською мовою – Ремець (Remeți), а українською – Ремети. Більшість населення цього села – українці (70, 92%), а за віросповіданням – православні (76,41%).

Село розташоване на кордоні з Україною, і крім мальовничих пейзажів, які просто зачаровують погляд любителів гірських подорожей, воно ще цікаве й тим, що на території цього села знаходиться єдиний католицький монастир, окутаний захоплюючими легендами. Історія цього монастиря, а точніше двох монастирів, починається в IX столітті після народження Христа. За свідченням візантійських літописів, а найбільше за свідченням місцевих легенд, на тодішній території цього села, де розрослися непрохідні дубові ліси, появились «високі мужі», одягнені «в темні шати», з мішком книг, з яких кожен день, починаючи з полудня, дві-три години читали вголос та обговорювали прочитане. У глибині цих лісів вони прорубали «полянку» і там зі зрубаних

дубів підняли великий храм. Мешканці навколишніх сіл (волохи зі села Сипинца та мадари з Тячова), ховаючись за товстими дубами, стежили за діями цих диваків-велетнів, і скоро про них розлетілись різні чутки, ніби вони можуть викликати грозу або розігнати хмари, можуть перекидатися на вовків, шептанням-закликанням лікувати хворих, і навіть воскрешати мертвих. Про них говорили, що ці «божі люди» вправно володіють списом і шаблею. Все це легенда, але і в легендах завжди є зерно правди. Що це за люди були і звідки вони появились? Це були ченці павликіани. А в цих лісах вони ховалися від меча страшного ката, який до тієї пори зрубав тисячі їхніх побратимів. Засновником цього культу (їх можна називати й релігійною сектою) був Костянтин Мананаліс, який обрав для себе ім'я Сільванус (Silvanus), ім'я колишнього наслідника апостола Павла. У 658 році він заснував першу спільноту павликіан в місті Кібосса, у Вірменії. І тут існує легенда, яка оповідає наступне: у 653 році сарацини зайняли Сірію. Звідти вертаючись додому у Вірменію, дяк місіонер попросився переночувати саме в цього Костянтина зі села Мананаліс поблизу Самосата. Щоб якось віддячитись за гостинність господаря, цей дяк подарував Костянтину рукопис, що охоплював чотири канонічні Євангелії (від Матвія, Марка, Луки та Івана) і чотирнадцять послань Апостола Павла. Це був прекрасний подарунок. Святе письмо було недоступне мирянам. Його читали тільки священники. Цей рукопис змінив життя Костянтина. Він задумав заснувати секту, точніше повернути людей до апостольського християнства. Назвав себе Сільваном і оселився в Кібоссі, у Вірменії, зі своїми прихильниками, яких називав «македонцями». Він говорив: «Я – Сільван, а ви – мої македонці». Приблизно через тридцять років секта стала численною. Але у 864 році імператор дав указ розсунувати Павликіанський орден, а простих людей повернути до церкви. Цей наказ повинен був виконати імператорський посланець Сімеон. На площі міста, Сімеон зібрав велику кількість людей і наказав їм закидати Костянтина Сільвана камінням. Всі відмовились. Єдиний, котрий кинув каменюку і вбив Костянтина, був Юстус, його прийомний син. Вороги павликіан його хвалили й порівнювали з легендарним царем Давидом, який подібним способом убив Голіафа. Але секта не розпалась. Після двох років Сімеон тайно покинув Константинополь і став наслідником Костянтина Сільвана. Але довго не протримався на чолі цього ордену. Той же Юстус за добру нагороду зрадив павликіан і доніс єпископам,

що секта процвітає. Вони все це донесли імператору Юстиніану II. Сімеон і велике число Павликіан були спалені на вогнищі. Але й так не вдалось їх знищити. Це майже вдалось здійснити імператриці Теодорі. Під час її короткого панування було вбито понад 100 000 павликіан. Це був страшний 858 рік. Але Корбеяс (в деяких документах Курбеяс), один із високопоставлених воїнів імператора, зібрав 5000 павликіан і відправився в Сірію. Халіф радісно прийняв їх. Вони були добре підготовленими воїнами. Три десятки років вони боролись проти імперії та отримали кілька вагомих перемог над військом імператора. Пізніше частину з них імператор Костянтин V Копронім перевів у Тракію, щоб охороняли кордон Болгарії від нападу різних племен. Таким чином вони появились в Європі. Кілька тисяч павликіан уклали договір з імператором Олексієм I Комнином (Alexie Comnenul 1048-1118), і присягли боротись проти нормандця Роберта Гусікарда. Під час важких боїв павликіани зрадили імператора. Більшість зрадників імператор покарав, а ті, що змогли втекти, опинились в непрохідних лісах Мараморощини, на території, яка в ті часи була не такою доступною. Тут вони знайшли собі безпечне місце й побудували храм. Але на цей раз, природа їх покарала: 8-го січня 1258 року в Центральній Європі стався страшений землетрус. У наукових довідниках вказано, що потужність цього землетрусу сягала 5,9 бала за шкалою Ріхтера, або й більше. Здається, що цей землетрус пробудив і вулкан, який знаходиться недалеко від місця, де павликіани побудували свій храм і житлові будинки. Це гора у формі конуса, висотою в 600 метрів з цікавою назвою – Нересен. Від сильного землетрусу і вибуху вулкана, земля розкололась і велична споруда павликіанського храму під час богослужіння впала на дно «ока морського» (озера), що на кілька хвилин відкрилось і проковтнуло все, що находилось в радіусі 500 метрів. Мало кому вдалось врятуватись. Свідками того, що колись там жили люди, є городні квіти, яких можна знайти й сьогодні в буйних травах Дибровського Лазу, а старожили стверджують, що коли прикласти вухо до землі під час зливи, то можна почути звук дзвонів, коли хвилі колихають храм, який занурився у підземні води. Ось так закінчилась історія перебування павликіан на території сьогоdnішнього села Ремети. Але, це тільки легенда, і до цього всього потрібно відноситись обережно. Прямі документи (візантійські) про це говорять мало, хоча деякі дані (наукові) збігаються.

(Далі буде)

Антонета КРАЙНІЧУК-КІДЕША

ІВАН КІДЕЩУК. СВОЄРІДНІСТЬ ПІДХОДУ ДО ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ ТА ПУБЛІЦИСТИКИ

І. Кідешук постає перед читачем не лише як талановитий письменник, але і як вправний літературний критик і публіцист. Він явив статті-розвідки про багатьох українських класиків, письменників-колег із Румунії, здійснив низку рецензій та нарисів-репортажів, присвячених важливим українським культурно-мистецьким подіям на теренах України й Румунії.

Входження І. Кідешука в літературну критику було закономірним. Письменницький талант зростає переважно на підґрунті переосмислення творчості попередників і сучасників, як реакція на оточуючий світ та перипетії в ньому. Що підтверджують і слова В. Антофійчука із передмови до збірки *Ключ висот*: «Середовище, в якому виростав і виховувався Іван, було напрочуд сприятливим для формування і розвитку його непересічних творчих потенцій»¹.

Більшість статей-рецензій і нарисів І. Кідешука виявляють схильність до авторського критицизму, засвідчують інтерпретаційно-критичні зацікавлення. Наприклад, у рецензіях на творчість Т. Шевченка: «У Кос-Аральський період народжуються одні з найглибших ліричних поезій, у яких відображена душевна туга автора. Бачимо нового Шевченка – поета милосердя та всепрощення, справжнього християнина, який думає про порятунок своєї душі та душі ближнього перед Богом. Цей його стан пояснюється драмою заслання»². Не все привертає увагу І. Кідешука, а рецензовані твори він розглядає в кількох аспектах, як і постать самого митця. Наприклад, у статті-розвідці «Сидір Воробкевич – видатна постать буковинської культури» І. Кідешук розглядає не лише літературну діяльність, а й композиторську та педагогічну, включно із впливами народної пісні на творчість С. Воробкевича (у поетичній ідилії *Над Прутом*, у віршах *Наша Буковина*, *То наші любі, високі Карпати*, *Моя Буковина*), класифікує сюжети поетичних творів, інтерпретує постать буковинського автора як гумориста та сатирика і зрештою підбиває закономірний висновок: «Творчість С. Воробкевича, сповнена любові до свого народу, відіграла важливу роль у пробудженні національної

свідомості, людської і громадянської гідності його сучасників»³.

Образне мислення дослідника спиралося на знання, отримані з власного письменницького досвіду, і довершувалося раціоналістичними роздумами. І. Кідешук вдавався до теоретичних узагальнень на підставі аналізованих матеріалів і водночас до образних засобів, стильової виразності. Навіть у стислих анотаційно-рецензентських оглядах багато порівнянь, метафор, крилатих висловів. Автор не боїться репрезентувати творчість українських класиків по-своєму, кожне висловлювання підкріплюючи цитатами, прикладами. У статті «Сильвестр Яричевський – невтомний співець «мрії-надії» читаємо: «Творчість його [Сильвестра Яричевського] наповнена пафосом любові до Батьківщини та люду, любові й віри в мистецтво слова та в учительську працю поета-вихователя»⁴. Слово «пафос», вжите І. Кідешуком у невластивому для нього значенні, позбавлене будь-якої негативної конотації.

Статті-розвідки І. Кідешука відзначаються великим фактичним матеріалом, «залученням до аналізу аналогічних явищ із румунського та світового письменства»⁵. У рецензії *Принцеса Буковини* читаємо: «Як і Хортенсія Пападат-Бенджеску з *Глибоких вод* або *Жінка перед дзеркалом*, Ольга Кобилянська розглядає тему емансипації жінки, пропонуючи читачеві перші свої вартісні новели: *Людина* і *Принцеса*»⁶. У розвідці *Поезія ніжності*, або *Доробок літ* Юрія Ракочі фіксуємо подібне: «Бо Ю. Ракоча – це людина, яка зуміла жити в гармонії з природою і, на щастя, змогла передати свої унікальні переживання. У постійному діалозі з природою поет почувається її невіддільною частинкою. Він постійно сповідається, радіє, дарує втіху іншим, закликаючи нас пити із джерела життя. Можемо провести паралель із румунським поетом Александром Мачедонскі (*Криниця*) або американським – Волтом Уйтменом»⁷. Постійне порівняння поєднує письменників у велику мистецьку сім'ю, зближує літератури різних країн та орієнтує кожну з них на шлях розвитку, ідейно-тематичного

¹ Кідешук І., *Ключ висот: Проза, літературна критика, публіцистика* / Іван Кідешук; підг. тексту і вст. стаття В. Антофійчука. – Чернівці: Золоті литаври, 2011. – С. 3.

² Там само. – С. 124.

³ Там само. – С. 140.

⁴ Там само. – С. 145.

⁵ Там само. – С. 8.

⁶ Там само. – С. 142.

⁷ Там само. – С. 171.

збагачення, а також може слугувати прикладом між-національної художньої взаємодії.

Постаті основоположника нової української літературної мови – Т. Шевченка – І. Кідещук присвятив чи не найбільше ґрунтовних і цікавих розвідок: *Живе, пророче слово Шевченка, Краса людської душі в поезії Шевченка, Садок вишневий коло хати* Тараса Шевченка – «промінь світла в казематному темному царстві», *Тарас Шевченко – розп'ятий за слово, за правду та долю України (Поезія заслання)*. Дослідник не шкодує возвеличувальних слів, пише про митця з неабияким пієтетом, але при цьому не вдається до переказування творчості, а намагається інтерпретувати її відповідно до сучасної епохи та дати власну авторську оцінку «поезії людяності»: у багатьох творах Т. Шевченка засуджує «винуватців беззаконня в Україні», розбещеність та аморальність царів, на що І. Кідещук відповідає: «Зазначимо, що обурення та гнів поета виправдані з біблійної точки зору. У Посланні від Ап. Павла наголошується, що берегти чистоту душі, любити правду та Бога – основні загальнолюдські принципи, порушення яких «неситими» повинно засуджуватися»⁸. І. Кідещук концентрує творчість Т. Шевченка, намагаючись визначити основні мистецькі принципи й концепції, але, що найцікавіше, ні з ким не порівнює його, не шукає подібного в інших літературах, як в аналогічних статтях-розвідках. Таким чином він визнає неповторність шевченкового таланту та його першість. До речі, Т. Шевченка також можна назвати «концентратором». У підручнику О. Галича читаємо: «Концентрацією в літературознавстві називають явище, суть якого полягає в інтеграції, поглинанні великим письменником творчості своїх попередників і сучасників. Більшість із них стають цікавими для нащадків не власною літературою, а тим фактом, що всі вони в історико-культурному відношенні освітлені генієм великого митця, творча спадщина якого зберігає неминущу цінність для майбутніх поколінь»⁹. В українській літературі саме Т. Шевченко є таким «великим митцем».

Щодо творчості письменників-земляків, то в статтях І. Кідещук зберігає критичний та стриманий стиль аналізу, не переобтяжуючи текст зайвими художніми засобами. Натомість вражає дослідницька скрупульозність, увага до деталей, на яких він не зупиняється в рецензіях на творчість класиків української літератури. Саме деталі дослідник часто виносить у назви статей, акцентуючи увагу читача

та розпалюючи його цікавість. Окрім ідейно-тематичного аналізу та загальних характеристик, автор не забуває і про художні особливості творів (якщо вони становлять мистецьку цінність). У «Відгуку на переклад Віталія Колодія *Лучафера* Міхая Емінеску» І. Кідещук здійснює характеристику протоджерела: розгляд поеми з філософської точки зору, образи; аналізує поетику перекладу, включно із версифікаційним аспектом: «Переклад поеми багатий на мовні ресурси, тропи та символи. В. Колодій використав 7-8-складові ямби, чергування жіночої та чоловічої рим. Загалом йому вдалося відтворити унікальну красу й велич поеми, властиві лише творам велетнів-романтиків: Гюго, Байрона чи Мільтона»¹⁰. Усе це засвідчує неабияку фахову компетентність дослідника.

У статті *Степан Ткачук: слідами часу й долі (Пролегомена до прози письменника)* дослідник виділяє основні мотиви творчості колеги («Час, як завжди, – всевітній, без кінця, а Доля – людська й залежна від соціальних умов, інших людей або вдачі, особиста, щаслива чи нещаслива»¹¹); здійснює характеристику структури роману *Нічия пора*; зупиняється на індивідуальних авторських особливостях: «Щодо мови, відзначимо унікальність стилю Ткачука, щирість автора, який «хворіє» на красномовність та багатослів'я...»¹².

Рецензія *Неповторна кантата і «синкопні сонати» Заборгованих ранків Івана Ковача* сповнена музичних символів, автор вдається до майстерних порівнянь: «Поезія І. Ковача має в собі не тільки «чудо-диво» пікассівського зображення, а й «чудо-диво» постійної меланхолійної шопенівської музики, бо ті вірші дуже музикальні»¹³. Дослідник не просто констатує мелодійність поезії, він намагається відшукати її витоки: в запозиченнях – «Відчуваються в І. Ковача впливи улюбленої румунської літератури: не лише Емінеску та Баковії, а навіть І. Барбу та Л. Благи, які йому близькі класичними та модерними засобами поезії, дорогі ідеями та особливою музикальністю – елементами, що, напевне, чарували поета ще в студентські роки»¹⁴; чи художніх особливостей – «Милозвучність поезії І. Ковача – «у природних лінгвістичних формах, паралельних висловах, інверсіях, ритмі й римі, алітераціях, асонансі, оксюмороні тощо...»¹⁵. Бачимо ознаки всебічного, кількарівневого аналізу.

(Продовження на 26 с.)

⁸ Там само. – С. 123.

⁹ Галич О., Теорія літератури: підручник / Олександр Галич, Віталій Назарець, Євген Васильєв; за наук. ред. Олександра Галича. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2008. – С. 458.

¹⁰ Кідещук І., *Клич висот: Проза, літературна критика, публіцистика* / Іван Кідещук; підг. тексту і вст. стаття В. Антофійчука. –

Чернівці: Золоті литаври, 2011. – С. 250.

¹¹ Там само. – С. 175.

¹² Там само. – С. 189.

¹³ Там само. – С. 112.

¹⁴ Там само. – С. 206.

¹⁵ Там само. – С. 206.

ІВАН КІДЕЩУК. СВОЄРІДНІСТЬ ПІДХОДУ ДО ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ ТА ПУБЛІЦИСТИКИ

(Продовження з 25 с.)

Кожному рецензованому автору І. Кідещук виділяє якусь особливість, найяскравіше виражену ознаку. В. Климу дістається неперевершена фантазія: «... Уявний світ прози письменника В. Клима нерідко об'єднує дійсне та фантастичне. Це все, у поєднанні з цікавими описами, реальними та міфічними персонажами, втягує нас у чарівне коло подій, переживань, словом, у життя твору»¹⁷.

Для творів П. Романюка підібрано іншу характеристику – «невичерпно філософські». Важливість обраного для аналізу роману І. Кідещук вбачає у змістових аспектах, детально зупиняючись на них у рецензії: «Роман-есе Павла Романюка справді глибоко й чітко аналізує комплексні проблеми любові й нашого існування з метафізичної точки зору, а також проблеми необмеженого духовного світу людини, зокрема інтелектуала»¹⁸. Особливістю літературно-критичних і публіцистичних статей І. Кідещука можна вважати те, що для кожного окремого автора підбирає індивідуальний стиль – своєрідний синтез власного і стилю рецензованого митця. Принаймні таке виникає враження після заглиблення в аналіз роману П. Романюка: *Почата трилогія* П. Романюка *Сорочка Несуса* є непересічною за змістом і формою, стислою й багатовалентною. Як твердить латинський вислів *Multum in parvo*¹⁹. Останнє *multum in parvo* як найкраще репрезентує літературно-критичну діяльність самого І. Кідещука.

Низку рецензій та оглядів І. Кідещук присвячує народній пісні, її поширенню і популяризації. При цьому він не дотримується якогось одного шаблону – статті різняться між собою, але всі мають однакове змістове навантаження: *На крилах пісні Володимира Івасюка* – прозова ода постаті митця; *Розсипані скарби народної пісні* – історія створення пісенника села Негостина; «Кузьма Смаль – найкращий друг української пісні на Буковині» – характеристика відомого українського фольклориста, етномузикознавця і композитора, що записав і впорядкував нотні записи до багатьох книг української пісні; тощо.

У статті «Різдво Христове в колядках Мараморощини: «Ясна засвітила зоря» дослідник стверджує, що «колядки українського народу тісно пов'язані зі Святим Письмом. Напевне, вони одночасно створювалися і формувалися в процесі зароджен-

ня та розвитку християнства»²⁰. І. Кідещук також характеризує кілька аспектів збірника колядок *Ясна засвітила зоря*, зокрема і мовний, що доволі нетипово для подібних рецензій: «Щодо мови книжки, треба відзначити її поетичну чистоту та мелодійність, досконалість форми. Водночас збереження застарілих форм старослов'янської та церковнослов'янської мов надає текстам архаїчного відтінку, святості та унікальності»²¹.

У статті *Від серця до серця* йдеться про збірник *Пісні Буковини* та пісенник *Буковина, рідний краю*. Автор зупиняється на важливості нотографії у подібних збірниках: «У нас, в Румунії, було видано чимало збірників народних пісень. Але майже всі вони фіксують тільки словесний матеріал, поетичний, втрачаючи, може, й навіки, те, що є ціннішим – музичне наповнення. Тобто голос життєвих переживань, почуттів: любові, печалі й радості – душевної трійці народу»²².

Цікавою та дещо «іншою» є рецензія І. Кідещука на одну із доповідей П. Томашека, моттом до якої були слова: «Я проти будь-якої культури людства, доки є можливі війни» – за основу взято ідеї захисту прав людини. Стаття справляє враження не завдяки майстерності критика, а завдяки темі, якій присвячена рецензована доповідь. Увагу І. Кідещука привернув задум побудови ідеального суспільства. Рецензія *Як може бути оснований світовий мир?*, або *Сучасність гуманістичних ідей буковинця П. Томашека* є радше есе на тему миру у всьому світі, шляхом об'єднання в одну всесвітню державу з міжнародним парламентом, міжнародною мовою і міжнародною валютою. Доповідь П. Томашека, надрукована у Відні 1928 року, слугує лише підґрунтям для статті І. Кідещука, він її не характеризує, а вільно інтерпретує, даючи власну оцінку твердженням науковця і шукаючи шляхів реалізації ідей, запропонованих доповідачем: «Справа миру – життєво важлива! Вона залежить від ставлення однієї людини до іншої, від сильної любові до життя, від рівня культури людства. Коли немає любові – немає культури. П. Томашек має рацію, коли заперечує будь-яку культуру, що припускає війну»²³.

Публіцистика І. Кідещука нерозривно зв'язана з його письменницькою діяльністю. Адже власний досвід дає змогу критикові краще оцінити доробок інших письменників, їх змістові аспекти.

¹⁷ Кідещук І., *Клич висот: Проза, літературна критика, публіцистика* / Іван Кідещук; підг. тексту і вст. стаття В. Антофійчука. – Чернівці: Золоті литаври, 2011. – С. 217.

¹⁸ Там само. – С. 225.

¹⁹ Там само. – С. 225.

²⁰ Там само. – С. 253.

²² Там само. – С. 255.

²³ Там само. – С. 159.

Михаєла БУМБУК

«Пишаюся, що ми – українці»

лонтерського центру, аби робити хоч щось, тільки б допомагати. Згодом разом з місцевими мешканцями та організаціями наша спільнота українців здійснили багато проєктів.

М. Б.: Розкажіть, будь ласка, про свої проєкти. Звідки брали ідеї?

Після двадцять четвертого лютого, цього страшного дня не тільки для України, а і для всього цивілізованого світу, до Тімішоари приїхало чимало українців. Це люди, які втекли від жахіття війни, від смерті, щоб зберегти себе та своїх близьких. Це люди, які відірвалися від свого коріння, які залишили своє життя там, де безжальні ракети й танки винищують все на своєму шляху. Це люди, які знають ціну життя. Тож залюбки познайомлю вас з однією неперевершеною українкою, ініціативність якої вражає.

Це Марія Дмитрієва, волонтерка, організаторка й кураторка багатьох заходів.

Михаєла Бумбук (М. Б.): Доброго дня! Давайте знайомитися. Розкажіть, будь ласка, хто Ви, коли приїхали до Тімішоари?

Марія Дмитрієва (М. Д.): Вітаю! Мене зовуть Марія Дмитрієва, я – українка. Приїхала в Румунію на початку війни, другого березня.

Насамперед хочу подякувати всій Румунії, зокрема мешканцям міста Тімішоара, які дуже добре нас зустріли, підтримують весь цей час, а це вже шість місяців війни в Україні. Чесно кажучи, я не очікувала, що нас так тепло приймуть у чужій країні.

Дуже хочу подякувати Союзу українців Румунії, філії Тіміш за те, що вони роблять для всіх українців та особисто для мене, за їхню турботу та підтримку.

М. Б.: Що Ви відчували, коли опинилися далеко від дому? Які почуття Вас охоплювали?

М. Д.: Перші два тижні у Тімішоарі, скажу чесно, були дуже складними для мене, але я дуже вдячна сім'ї, яка нас прийняла до себе. Ці люди робили все можливе, щоб ми хоч трохи відволіклись, допомагали в усьому. Це був гарний час. Згодом волонтерський центр по програмі для біженців допоміг знайти нам окреме житло, і я змогла перевезти сюди своїх батьків.

Українці – це така нація, яка не може сидіти без діла. Наступного дня після приїзду сюди я пішла до во-

М. Д.: Для українців є нормальним допомагати. Багато людей хотіли віддячити румунам за їхню допомогу та підтримку. Тож ми організували велику акцію прибирання території біля Банатського музею, до якої долучилося чимало українців. Але то був лише початок. Люди зверталися до мене, мовляв, потрібно щось ще робити, проявляти себе. І це круто.

Я пишаюся своїми земляками.

Наступна ідея прийшла сама собою. Я довгий час не бачила свого чоловіка, за яким безмежно сумую. У нас є така сімейна традиція, коли ми приходили додому після роботи, то замість привітань ми просто хвилинку танцювали. Для нас це нормально. Тож ми вирішили зробити флешмоб «Танцюю з тобою».

Цю ідею відразу ж підтримала моя команда, група ініціативних українців, та організатори, які допомагають втілювати в життя всі волонтерські проєкти. Щоб потанцювати з тим, кого немає поряд, на площі Свободи Тімішоари зібралося багато українців. Хочу дуже подякувати всім волонтерським організаціям, мерії міста. Вони завжди йдуть нам назустріч, об'єднуються для втілення наших ідей.

Зараз такі часи, що потрібно допомагати одне одному, бути відкритими, спілкуватися з людьми, запитувати, що треба, чим допомогти. Саме так зароджується єдність, яка повинна бути у світі! Щиро дякую за підтримку всіх наших ініціатив.

Румуни, ви – неймовірні люди!

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

Життя поміж солдатами

(Уривок з роману «Дикий рай»)

(Продовження з № 338-339)

У щоденному житті він був художником та завжди, куди проходив із фронтом, схематично замальовував різні хвилюючі й потрясаючі моменти, свідком яких був. Мріяв, якщо виживе й повернеться до свого рідного Тернополя, опрацює їх, а потім представить свої враження полотнами в галереї мистецтв, щоб зрозуміли люди, що війна – непощадний хижак для всього людства.

Малюючи свої ескізи, почув десь під грушею веселу пісеньку:

*«Катериночка моя,
Голубушка ты моя,
Целу ночку я не спал,
Только о тебе думал.
Катериночка моя,
Твои синие глаза
Мне спать ночью не дают,
До греха меня ведут.
Катериночка моя,
Чёрнобровая моя...».*

Приспівував її якийсь солдат потихеньку, заску-чав, мабуть, за своєю милою і тепер дав волю своїм почуттям.

Орлинський прислухався, посміхнувся і задумався. У цей час недалеко обороту почув розмову між двома солдатами про Василю. Він тихо піднявся навколішки та, глянув у їхню сторону, щоб побачити, хто вони.

«Ааа! Та це той самий бабій Фарисеєв і його друг Омелько Будяк, котрі весь час ходять підхмелені та лиш за спідницями задивляються, дияволи прокляті! По всіх усядах творять неприємності, гвалтують жінок, негідники! – обурився командир. – Мають щастя, що в битвах – надійні та сміливі воїни; один – хоробрий танкіст, а другий – талановитий розвідник, бо інакше...

Добре, що знаю! Дам я їм заняття, щоб не мали коли думати про бідну беззахисну жінку. Треба бути уважним і слідити за ними», – подумав він і скоро зліз

із обороту. За хвилину розбудив усю сонну компанію і дав розпорядження всім солдатам скупатись у Лалі, де і сам помився, після чого пожвавішав, прогнавши поганим, неприємним сон.

Холодна жовтнева водиця, що витікала з гір, щипала солдатські тіла, підбадьорила, підкріпила і розвеселила всіх.

Іванко з Андрійком, крадькома від матері, теж побігли до Лали та, заховавшись за кущами, спостерігали й дивувались, як солдати, мов діти-пастухи серед літа, скачуть голі в осінню воду, граються і пускують, як дітлахи.

А ті, помившись у холодній річці, бігом піднялись на горб, де під командою зробили зарядку, щоб розігріти змерзле тіло, а далі, теж бігом, подались до свого табору на вечірній військовий збір.

Біля Довганового подвір'я залишились тільки куховари, котрі стерегли свою кухню. Старшина хотів забрати і їх, аби дати Василю спокій, але ті не погодились, бо осінь була сухою, а біля табору не було зовсім води, тільки у Лалі та й у Довгановій кри-ниці.

Не було їх багато. Із двох з половиною сотень душ залишилась половина. Решта загинули в боях біля Чорної Тиси, де мадярські війська висадили у повітря всі мости, залишивши рядянських фронт-товиків без доріг. Все ж таки, їм удалось врятуватись і переправитись через Тису десь поблизу нашого Луга, бо там ріка розширювалась та не була глибока. А звідти – прямо до Руні, стародавньою торговельною дорогою, що проходить і нині попід Волосянку, звідки розбігається у три сторони.

Одна возова дорога веде через Площу прямо на Переслопину, а потім на Осовню, або Коньовим звором на Ігровище й до серцевини села. Друга повзе уздовж лівого берега Лали до Нижньої Руні, котру люди називають Калний. Третя перетинає річку та прямує густим лісом аж до самого Верха, а звідти – до Мочара й до Подини.

Компанія Орлинського подалась до Верха. Було надійніше. Листовий чистий ліс захищав їх

¹ Пір'яники – угорські жандарми, котрих руняни називали так, тому що ті носили на капелюхах пера півня.

² Не було, што діяти. – Не було іншого виходу.

³ Москаль – росіянин, московець.

від німецьких ворожих літаків, хоч перехід через річку був трудним, а місцевість горбувата. Колись там був здоровенний міст, але під час першої війни його зруйнували та більше не відновили, а дорогу покинули назавжди. Ще й тепер видно його сліди.

Сховавшись у густому лісі, просиділи кілька днів, де відпочили трохи й набралися сил. Битв поки що не було, але вони стерегли зону, а розвідники робили своє діло.

Вранці, коли воєнна компанія згортала свій табір, готуючись в дорогу, щоб зустрітись із Четвертим українським фронтом, котрий наближався зі сходу, командир Орлинський став під дику грушу і скоро перечеислив поглядом всіх воїнів, що були під його опікою.

Одного не було. Переглянув уважно їх знову та запримітив, що Фарисеева нема. Коли запитав його друга Будяка, той тільки знизав плечима. Вдавав, що не знає нічого...

«Знайду я його, розпусного диявола!..» – вирішив подумки старшина і скоро подався вниз до Васириноного подвір'я, де почув у хліві чоловічий голос, потім жіночий крик, а пізніше і дитячий.

– *Красавица ты моя! Голубушка ты моя, полюби меня хоть немножко! Дорогая, пожалей ты меня! Век тебя я не забуду!* – бурмотів підпитий москаль, котрому давно впало око на молодицю Довганову, але не мав підходящого моменту.

– Удчеписа, дияволе, уд мене! Нещаснику окаяний, забериса удсі, бо ти очі удовблю сев вилов та будеш сліпий ходити на все твоє життя! – кричала сердита Василина і хотіла вхопити зняряддя, але не встигла, бо той, як велетенський міх, кинувся на неї і притиснув до ясел.

– *Ах ты, клятая баба, только для нашего командира имеешь глаза и кормишь его! Офицер тебе нравится, хохол, а меня не хочешь! Сейчас я тебе покажу!*

– Командир не – «колокул», – не зрозуміла вона слово «хохол», бо досі ніколи не чула його, – а серйозна, добра людина, лиш ти – свинарь та пудла маржина. Удчеписа!.. – закричала вона, але не доказала, бо той затулив її рот огидним поцілунком. Бідна жінка злякалась, бо не мала уже ні голосу, ні сили, ані повітря, але не здавалась та боролась мовчки, як могла: кулаками, нігтями та березовою мітлюю для гною, котру якось налапала біля ясел.

Боялась не тільки гріха, наслідків і совісті, але тривожилась і за дітей, що проснуться і застануть її у такому клятому становищі, а вона, як мати осоромить себе перед ними на все своє життя і

після... Перестрашена, Василина старалась скоріш визволити своє тіло від диких обіймів розпаленого похиттю п'яного солдата, але не знала як. Бо цей негідник здавна підстерігав її, та лиш тепер, коли табір відходив, застав Василину одну, пораючись біля теляти у хліві.

Жаліла, що не зупинила свого батька, котрий ще на зорях пішов додому, бо мав роботу коло свого господарства.

***

Старий Федур Чірібан, коли почув, що влаштувався воєнний табір недалеко її городу, днював і ночував у Васирина. Боявся залишати свою молоду дочку одну між воїнами, хоча поміж ними було і своїх жінок. А ще любив розмовляти зі старшиною і його підлеглими про битви й воєнні діла та про політичне становище тодішнього світу. Але й ті любили компанію старого, бо знав багато та плів гумором всякі життєві пригоди й небиліці, розважаючи їх.

Пройшовши бойовим світом, а потім трудовим, куди ходив на заробітки, Федур Чірібан побачив багато й навчився багато. Любив читати, що попало і розмовляв різними мовами. Був самоуком.

Приємно було вести бесіду з ним будь-кому, бо від нього було чого наслухатись і розумного навчитись.

***

Визволившись на хвилику, Василина щосили закричала, хоч знала, що не почує її ніхто крім сонця, що кидало свої промені крізь шибку прямо у хлів.

– Люди добрі, не давайте! Допоможіт! Ой, Господи, вборони мене грішну!

Іванко, прокинувшись, вийшов надвір та, почувши крик матері, злякався і скоро побіг до хліва, де біля одвірка знайшов вівчарську палицю, із котрою ходив пасти ягнята, і почав щосили лупцювати негідника по спині, по голові, по ногах – куди попало.

Здоровенний, як дубова дровітня, роздратований та ще й підпитий дурною горілкою, той майже не відчував ударів хлопця.

– Пусті маму, нещаснику, бо туй тебе вб'ю! Не чуєш, сатано? Пусті! – розлютився син та знову почав бити нападника по ногах. Але, на цей раз, мабуть, натрапив на гомілку, або хтозна, як було... бо той страшно заревів від болю й пустив жінку, котра скоро втекла до хати. Іванко не здавався та хотів продовжити бити кривдника, але враз появився командир:

(Продовження на 30 с.)

Життя поміж солдатами

(Продовження з 29 с.)

– Досить, Іванку, буде, бо вб'єш його та будеш мати на совісті! – звернувся він лагідно до хлопця на українській рідній мові. – Тепер, залиш мені цього диявола! – та, різко повернувшись, вдарив Фарисеєва в обличчя!

– *Негодяй жалкий, ты за пошлости снова взялся?* – скипів старшина. – *Много я тебе прощал и закрывал глаза, Фарисеев, но на этот раз не избежишь наказания! Марш к табору, мерзавец! Поговорим там, дезертир клятый!* – наказав тому сердитий командир.

Фарисеєв вмить протверезився і зняковіло пробурмотів:

– *Извините меня, я подхмелился...* – несміло пробубнів і скоро удрав до своїх. Не чув уже ні болю царапін від Василичиних нігтів, ані від поличника офіцера, лиш біг щосили, бо знав, що ждуть його негаразди.

Командир відшукав Василичину, котра, побачивши його, засоромилась і не знала, як себе вести. Уже не плакала, тільки тихо промовила:

– Дякую за допомогу!.. Якби не ви?.. Хай благословит вас Всевишній і сохранив усюди, куди ідете!

І знову мовчки залилась слізьми, котрі появились на її щоках без її волі, хоч як старалась їх зупинити, але не змогла.

– Я прошу пробачення, Василичино Федорівно! Вибачаюсь і за того падлюку, і за всі гріхи та неприємності, котрі ми вам спричинили за цей короткий час, – зашарівся командир, котрий глибоко у своїй душі ховав свої чисті почуття до неї, бо не смів їх виявити.

– Не я вас врятував, а ваш син, – промовив він. – Хоробрий – ти, хлопчик! Молодець! – звернувся він до Іванка.

– І я – хоробрий, дядя «Грішний!» – не лишався Андрійко, котрий проснувся разом із Марічкою і тепер обоє вийшли надвір.

– І ти, Андрійку! І ти... – сказав тихо старшина та погладив хлопчика по русавій голівці. «Ти врятував Зіроньку, телятко», – зітхнув він тільки для себе, бо не хотів знову запнути скалку в незагоєну болючу рану, а потім вийняв із патронташа плитку шоколаду

і щоденник, із якого вирвав листочок, на якому цими днями намалював дітей із телятком.

– Тримай, Андрійку! Це тобі на спогад від дяді «Грішного», коли підростеш, будеш згадувати. Ти – розумна дитина. Учись усякого доброго діла, набирайся сил – і вийде з тебе велика людина! Дасть Бог, та настане і мир. І, хтозна, може колись ще зустрінемося...

– А тобі, Марійко, даю ці кольорові олівці. Малюйте та пишть ними всі. – А цю маленьку кишенькову шахівницю – тобі Іванку. Як запримітив я цими днями, тебе дуже зацікавила ця розумна забава. Може, станеш чемпіоном!

– Дякую, дядьку Грішо, не можу брати, бо вам треба... На війні гія і такого, бо тяжко проходить час... У мого діда є шахи. Ун змайстрував собі сам столик коцковий¹ та й фігурки, то сходяться люди і грають межі собов або із дідом у сята.

– Ун б'є усьох! За два рухи дає мат! – гордо похвалив свого діда Андрійко.

– Може, і ти граєш, малий?

– І я умію, але...

– Але що?

– Але ніхто не вірує мені. Всі говорять насміх, што я ще малий, неваловшний, што мені ще в поросі треба ігратиса, а не в шахи.

– А ти, не відступай, Андрюшо! Підростеш та покажеш тоді всім, хто насправді чемпіон, – розважив хлопчика офіцер та погрався, як й іншим разом, із його кучерями.

– Бери, Іванку! У нашому загоні мають й інші. Я – не дуже вдалий шахіст. Я більше малюю. Так що дарую тобі цю коробочку на згадку.

– Возьму, але одно діло маю до вас... – сказав несміло Іванко.

– Кажі, Івасику!

– Прошу вас, не покарайте смертельно Фарисея! Не застреліт єго. Я єму дав доста дупаку² палицев, аби тямив... – прошептав Іванко.

– Не застрелю, але й не помилую його.

– Фарисея та й других таких, як ун, бо є їх доста усюди, гія ухорошати³, аби не були валовшними⁴ ніколи до світського життя, щоб були, як євнухи у сераї, – обурилась тихо Василичина, почувши шепіт сина.

– Кого гія ухорошати, мамо, бо поросят не маєме? – запитав зацікавлений Андрійко.

¹ Коцковий – (із угор.) у квадратики; квадратний.

² Дупак – удар, стусан.

³ Ухорошати – каструвати.

⁴ Валовшний – здатний, спроможний.

Василина на мить зняковіла, не давши собі справу, що Андрійко вештався біля неї, та сердита дала волю словам.

Старшим завжди треба було бути уважними у серйозних розмовах або у неслонених зайвих жартах перед хлопцем, навіть і тоді, коли здавалось, що він зовсім занурився у свої дитячі клопоти та іграшки. Будучи дуже уважним, з багатою увагою, кмітливий Андрійко записував у своїй пам'яті все, що творилось довкола нього, та не пропускав нічого, як і тепер.

– Того свиндюха, што був недавно у хліві. З'їв би 'го медвідь! – пробурмотіла вона сердито та скоро повернула розмову в другу сторону. – Доста, діти! Подякуйте панови за подарунки та всі – до хижі, бо вон похолодніло! Лагодитса на дощ.

– Дякуєме файно! – сказали веселі діти.

Подякувала й Василина за все... та, коли командир попрощався і відходив, подала йому повні бесаги. Одну торбу наповнила хлібом, котрий звечора спекла в печі, почувши про їхній відхід, а в другу поклала великий шмат копченого сала, грудку бриндзи, цибулю, квашені огірки, сіль, горіхи та ще й сушениці.

– Беріт, пане, на дорогу. Може, припаде вам добре, бо хто знає...

– Душевно дякую! Але ми не заслужили! Ми вам стільки шкоди наробили тут, а ви...

– Пруйде! Даст Бог, та укохаєме і теличку. А з часом, забудеде і про шкоду. Знаєте, і муй муж воє, і брати тоже. Ніхто не знає, кулько сидят голодні, хораві й промоклі у декунках або ... Война не радусна нікому. Ні одна розумна людина єї не жде й не бажає, але она лізе насилу, як шаркань. Розлучує невинних людей, розсіює ненависть, горе і смерть по всьої земни. Так було ще уд Зачата⁵ світа і так буде аж до єго Заката⁶.

Командир не відповів, тільки задумано глянув на неї. Коли відходив, пригорнув до себе її дітей. Йому так хотілось обняти кріпко і їх матір, але не наважився і тільки подав їй тремтячу руку. Не хотів зворушити її своїми таємними почуттями, бо не було б чесно із

Мал. Василя Соколюка

його сторони, тим паче, що у кожного була своя сім'я. Тож замкнув їх лише для себе десь у куточку свого серця на довгий час і виймав лише для своїх ескізів, малюючи її постать аж до кінця війни.

Орлинський прив'язався душевно до цієї приємної звичайної сім'ї, котру несподівано знайшов у серці Мараморських Карпат біля Лали, і котра сміло боролась із труднощами суворого життя та перетворила цей дикий куток у рай.

Він порівнював у своїй думці цих дітей природи зі своїми рідними, про котрих нічого не знав уже пару років, як і Василина про свого Петра й братів. Чому? І він сам не знав. «Можливо, так велить доля, щоб довга сімейна розлука і воєнне немиле життя не здавались таким страшним тягарем. Існує, можливо, десь і неписаний

закон рівноваги для кожного із нас», – припустив він, а потім схвильовано звернувся до них:

– Прощайте, Василю Федорівно!.. Прощайте, діти, та ждiть вашого батька! Не втрачайте надію! Він повернеться! Андрійку, слухайся матері! Та коли поступиш до школи, не забудь моїх порад! Не забудь дядю «Грішного»! Молись за прощення його «гріхів», аби вижив у цій клятій війні, щоб змогли колись зустрітись...

– Ідiть здорові! Господь Вовишній буде мати гадку за вас, як і за мого Петра і братів! – промовила йому вслід Василина Довганова, а потім перехрестилась.

Діти провели його поглядом, поки не зник за поворотом, де ждав його загін, готовий вирушати, і діждавшись, відразу подався прямо до Мочара.

Капітан Орлинський старався чимскоріше вийти із цієї частини села, щоб відвести від Лали прямі битви. Боявся, щоб не застали їх там противники, котрі на відкритому полі могли б завдати їм непередбаченої поразки. По-друге, хотів захистити Довганову сім'ю від неприємностей або хтозна-якого нещастя. А по-третє, в обох селах уже почали гучно звучати дзвони, що сповіщали всіх рунян про небезпеку, котра наближалась до їх сіл.

~~~~~

⁵ Зачат – (бібл.) Генезис, початок.

⁶ Закат – (бібл.) Апокаліпсис, Откровеніє, кінець світу.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Повість)

(Продовження з № 338-339)

9. ПЕРСТЕнь ГЕНЕРАЛА ЛЮДВІГА ФОН ЗУТНЕРА

– Вам треба добратись до Вієни¹, хлопці! – промовив задумливо старий Флорін Пінтя, чуваючи потилицю.

– До Вієни?! – здивувався Григор.

– Так, так, до Вієни, до самої Вієни! – повторив старий.

– Ви так говорите, вуйку, наче Вієна десь тут поблизу, за Тисою, – посміхнувся Драгомір.

– Правда, до Вієни не так близько, але і не так далеко. Верхи на добрих конях можна добратись за чотири-п'ять днів, – відповів дід Флорін.

– А що нам у Вієні робити? – запитливо глянув на нього Григор.

– Вчитись, хлопці, вчитись!

– А що ми з опришків станемо савантами? Ха-ха-ха!.. – розсміявся Григор.

– Савантами не так легко стати, але наука нікому не зашкодила. Вам, по-перше, треба навчитись військового ремесла, а воно, оце ремесло стоїть не тільки у розмахуванні шаблюкою та стрілянині з піштолі та карабіну, а й у тім, як керувати військом, як переконати простий люд, щоб повстати й зорганізуватись у загін, в якому б панувала дісципліна² та ордіня³. Бо опришівська ватага – злоді-банда, напали, обікрали, роздали убогим – і все! Таким способом не змінити вам нічого! До кінця ви всі попадетесь до їхніх рук і капут⁴!

– Ви, дідусю, маєте правду, але гадаєте, що нас хтось там, у тій Вієні, з нетерпінням чекає, щоб навчити військового ремесла? – з досадою запитав Григор, бо дідусева ідея припала йому до душі, але...

– Не знаю, чи чекають вас, чи не чекають, чи з терпінням, чи з нетерпінням, але прийняти приймуть! – переконливо промовив старий.

– Хто нас прийме? – одногосно здивувались хлопці.

– Австрійський генерал Людвіг фон Зутнер!

– А чому нас має приймати австрійський генерал, наче ми якісь послі? – недовіжливо запитав Григор.

– Тому, що ви покажете йому ось цей перстень! – витяг старий з череса золотий перстень, з червоним дорогоцінним каменем, і простяг внукові.

– Перстень? – здивувались хлопці. – Чий це перстень?

– Це перстень генерала Людвіга фон Зутнера.

– І звідки ви його маєте?

– Від твого батька – капітана Штефана Пінті!

– Від батька?

– Так, від твого батька, йому сам генерал подарував, коли Штефан і Драгомір, твій батько, – вказав старий рукою на Драгоміра, – врятували йому життя на полі бою. Бідний Драгомір загинув у тім бою, а Штефан повернувся додому капітаном королівської армії. На прощання, дізнавшись, що в нього є син, і в Драгоміра теж, генерал подарував йому перстень, і сказав, щоб він послав їх, тобто вас, до Вієни вчитись військового ремесла. Ось і настав ваш час, вирушати до Вієни!

Ярема Оленюк. Погляд з минулого

¹ Вієна – Відень.

² Дісципліна – дисципліна.

³ Ордіня – порядок.

⁴ Капут – кінець.

Григор пам'ятав досить добре свого батька, йому було біля десяти років, коли «пан офіцер», як називали його люди, помер, захворівши на легені. Останні дні він пролежав у снігах на ліжку, а Григор не відходив від нього, наче дитяча душа відчувала, що батька скоро не стане. Але чому батько не говорив йому нічого про австрійського генерала, про перстень і Вієну? Мабуть, думав, що він ще замалий для цього? Зате розповідав йому про дванадцятиголового Балаура, якого переборов Піперуш Петря, про Іяну Косинзяну та Фета Фрумосула, про Червоного Короля, про царя Давида, про премудрого Соломона, про хороброго Самсона, який переміг голірuch вороже військо, і про багатьох інших казкових героїв.

Перед тим старий Флорін Пінтя, розмовляв зі своєю невісткою Ануцою – матір'ю Григора, і пояснив

Віргілій РІЦЬКО

ВІРНИСТЬ

Закохався мій друг в неї з першого погляду, і жодні аргументи не могли розвіяти його захоплення.

«Ну й що з того, що вона старша від мене?»

«Ну й що з того, що я не був першим? Якщо інші були розчаровані нею, то це не означає, що вона не підходить мені...»

Друзі насміхались над ним. Але кращої він не мав наміру шукати. «Вони, мабуть, задрять мені», – пояснював сам собі. Одним словом – закохався в неї «по вуха», і ніхто вже не міг змінити його рішення зв'язати свою долю з нею. Він довірив їй своє життя, хоч усі говорили йому про її ненадійність, натякали на її поважний вік. Зійшовся з нею і від перших днів став пестливо називати її «Голубкою».

Багато років минуло від старту їхньої спільної дороги. На здивування його уже посивілих приятелів його відносини з «Голубкою» ніяк не ослабли, а навпаки – з часом вони міцніють. Багатьох дивує його увага і прив'язаність до неї.

– І що ти в ній бачиш? – питають його приятелі, підозрюючи, що в нього «не всі дома», інші думають, що він причарований.

Він рідко їздив на запросини, а як їхав, то тільки разом зі своєю подругою. У подорожах старався бути обережним, щоб не виснажити її або навести на не-

їй, що парубкові, ніж опришкувати та тинятися лісами, ховаючись від жандармів, ліпше піти до Відня і навчитись науки, про воєнне ремесло він не згадував.

«Час мине, жандарми забудуть за нього, а повернеться паном, і будуть його всі поважати, як поважали його батька!»

Ануца навіть зраділа, коли почула таку вістку, бо страх переживала, щоб жандарми не застрелили Григора.

Григор і Драгомір вирішили, що разом з ними до Відня підуть і брати Нікоаре та Штефан Флоря.

«Де є місце для двох, знайдеться й для чотирьох!..» – сказав Григор, а брати радо погодились йти «вчитись військового ремесла аж до самої Вієни».

(Далі буде)

безпеку. Завжди був обережним з нею. Не сумнівався в її вірності й був переконаний, що вона піде з ним на край світу.

Все ж таки, з роками вона виявляє ознаки старості! Але й він уже не молодий. Те, що міг з нею виробляти багато років тому, тепер і йому не під силу. Роки минули швидко, але залишили тільки приємні спогади.

Їм уже важко під гору й обережні вони з гори. Все частіше доводиться звертатися до фахівців: діагностики, перевірки. При найменших симптомах її нездужання він негайно шукає спеціалістів, які приводять її у форму. І, – о диво! – чим більше старішає «Голубка», тим більше задивляються на неї молоді чоловіки, що викликає в його душі ревності й гордість, а коли попереджують, що її можуть украсти, він щиро обурюється.

Його не рідко запитують, скільки їй років і чи не хотів би він проміняти її на молодшу?

– Ех, – зітхає він, – я від своєї «Голубки» ніколи не відмовлюсь... Залишіть ви мене з моєю машиною у спокої...

Мал. В. Соколюка

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 338-339)

Після Тузового відходу, Бобенко заявив:

– Докторе, сьогодні нам щастить – знайшовся четвертий!

– Невже? Хто?

– Маковей!

– Котрий Маковей?

– Тулчанський інспектор, той, котрий прибув учора. Ніцу завів бесіду здалеку – хитрий олтенець! – що ніби в Катирлезі одна нудота, скупо на розваги, а тому дехто грає в карти – сімку і навіть покер. На що Маковей сказав, що й він заграв би партію, але лише з надійними людьми, які вміють тримати язик за зубами, бо йому аж ніяк не хочеться мати неприємності на роботі через такі забави. Ніцу запевнив, що ми вміємо мовчати, бо й ми хочемо уникнути подібних неприємностей.

– Зрозумів. І що вирішилося? – запитав Віктор без особливого інтересу.

– Інспектор запропонував четверту годину, бо, каже, хоче поїхати вечірнім «пасажиром», що відчалує о дев'ятій вечора. Я займуся постачанням – понесу до школи напої та закуски: кав'яру, оселедця копченого й маринованого й ще щось. Вкінці розквітаємося: поділимо кошти на трьох. – Раптом Дмитро Бобенко розреготався: – Знаєш що? Поділим на чотири та скажемо Ніцові, щоб він платив за інспектора. Ото розсердиться скупердяга! А на ділі ми поділимо таки на нас трьох.

– Певна річ, – погодився Віктор. – А тепер ідімо додому обідати й повідомити своїх жінок, що увечері запізнимося.

– А ми могли б узяти і їх: будуть не тільки уболівальницями, а разом подаватимуть до столу.

– Побачимо. Але Ірині не подобається покер. Запрошував я її й іншим разом, але...

– То чому? Бо гра розважальна. Правда, головню тоді, коли виграєш... Надіюся, що сьогодні мені пощастить, бо останні два рази я програв.

У теплу пору Віктор з Іриною обідали на подвір'ї, за столом під сліпою стіною. Віктор почекав, доки

Марія подала до столу й тільки тоді сказав Ірині про партію покеру. Йому здалося, що, Ірина ледь помітно здригнулася, коли сказав про незгоду.

– Сьогодні я теж не маю охоти грати в карти, але твій директор стільки наполягав за останні дні,

що я нарешті погодився. Головню, коли сказав, що, мабуть, це остання наша партія, оскільки його Нана з вересня працюватиме в Тулчі й, розуміється, покине й він своє рідне Сфинту Георгіє.

– То коли від'їжджає? – запитала Ірина звичайним тоном, з якого не відчувалося вже ні несподіванки, ані заздрості або незадоволення, як тоді, коли від'їхав лейтенант Мушат.

– Нана таки в кінці серпня, якщо з першого вересня, як казав Бобенко, вона вже працюватиме в Тулчі, а він хтозна-коли, бо у вашій професії не так легко переводитися. Зрештою, як і в моїй...

– Важко. Але й не тоді, коли можеш понести, куди треба, кілька кілограмів чорної ікри. А Нана має в «Піщіколі» кав'яру, скільки хоче... – сказала Ірина тим же безбарвним тоном.

– Це їхня справа. Але він так умотивував свою наполегливість грати в карти. Ще й Ніцу підтакував йому, котрий приведе й тулчанського інспектора культури.

– Котрого інспектора? – поцікавилася Ірина якимось відчужено.

– Якийсь Маковей. Але мені з ним пощастило.

– Як саме?

– Інспектор хоче повернутися в Тулчу ще цього вечора, і гра закінчиться найпізніше о пів на дев'яту.

– Тобто інспектор від'їжджає «пасажиром» о дев'ятій вечора?

– Якраз. Бобенко пристарав закусок і не знаю яких напоїв і пропонує, щоби й ви були присутні, тобто ти і його жінка, грали б роль амфітріона та пригощали б нас.

– Ти диви, який Бобенко розумний! Себто запрошує нас в ролі кельнерок, так? Я не йду! Хай буде кельнеркою його Нана, бо вона знається на цьому!..

– Я сказав йому, що тобі не подобаються кар'ярські ігри...

– Дуже добре. А за цей час я волю взяти вудку і йти кудись на рибу.

– Ти права, – погодився Віктор.

– Але не зараз-таки, пізніше, хай спаде спека...

Далі обідали мовчки. Через кілька хвилин Ірина здригнулася, наче щось пригадала:

– До цієї риби підходить склянка вина, правда?
– Так, якщо тобі забаглося.

– Здається, ще є в холодильнику, іду принести пляшку. Бо в слоїку вино надто тепле.

Йшлося про вино, приготовлене з фігів таки ними. Ірина знала рецепт не лише від мадам Софіки, але й від яського інженера, котрий минулого літа був «скурсантом» у Вареників, і виготовили разом вино в п'ятнадцятилітровому слоїку: 1 кілограм фігів, 1,5 кілограма цукру і дріжджів завбільшки з горіх; все це заливають літеплою водою (принесеною з Дунаю й нагрітою на сонці), перемішують кілька разів на день дерев'яною мішалкою – і через тиждень вино готове. І таке воно виходить хороше, що й не віриться, що не виноградне. Цього року Віктор додав ще й дві жмені обліпихи.

Ірина принесла вино, налила у дві склянки, підняла свою, задивилася довше на Віктора й сказала безбарвно, ніби замріялася над чимось:

– За твоє здоров'я, Вікторе!

– І за твоє, дорога моя!

У кінці обіду Ірина запитала:

– Ще будеш вина?

– Ні. Питимемо й під час покеру, бо Бобенко обіцяв принести якісь напої. Тепер краще ходімо в хату і відпочинемо в холодку якусь годину.

Стояв справді жаркий день, а в самановій хаті з товстим комишевим дахом влітку було прохолодно, а взимку – тепло.

Коли через якийсь час Віктор глипнув на будильник, була без двадцяти хвилин четверта година. Здавалося, що Ірина задрімала, тому він устав з ліжка обережно, вийшов навшпиньках у хороми, взувся й подався до школи.

Дмитро Бобенко зустрів Віктора ще перед школою.

– А що, Ніцу й інспектор ще не прибули? – запитав лікар.

– Прийшли. Вони в канцелярії, але я підождав тебе, щоб сказати, які дурні претензії має Ніцу. Просить нас зробити так, щоб виграв оцей Маковей, а потім, каже Ніцу, він поверне витрачені нами гроші. Ти якої думки, докторе? Олтенець просив, щоб я поговорив з тобою.

– Ніцу хоче виграти інспекторову протекцію, а тому, давай, допоможемо йому!

– Ні в якому разі! Хитрун хоче залагодити свої справи за наші гроші. Я такого не дозволю! Я хочу виграти те, що втратив минулого разу, отож гратиму чесно. Ти, докторе, роби, як хочеш. Ну, ходімо, бо вони ждуть нас.

Ніцу представив лікаря:

– Товаришу інспектор, знайомтесь. Це доктор Віктор Дорін, хлопець ось такий! – виставив він великий палець.

Маковей був низький, товстий, віком якихось сорок років; його м'ясисте суворе й тупе обличчя нагадувало бульдога.

– Дуже приємно! – потиснув він Вікторові руку. – А я бачу, що у Сфинту Георге більшість установ керовані молодими кадрами. Це зовсім непогано!

Бобенко налив коньяку в чотири склянки, розставив їх на столі перед кожним стільцем і запропонував нетерпляче:

– Засідайте, дорогі, бо часу в нас мало.

Грачі потягнули по одній карті й вибрали, де сісти залежно від величини карти.

Катирлезчани помітили таки зі самого початку гри, що інспектор досвідчений гравець. Він був спокійний, розважливий, не ризикував необдумано і на його обличчі не можна було прочитати, чи в його руках хороші карти, чи збирається він затіяти блеф і залишити їх у дурнях.

Протягом перших двох годин лише Маковей вигравав. Найбільше втрачали Бобенко й Ніцу, а Віктор був, як кажуть, у своїх грошах, хіба, може, втратив і він, але тільки кілька леїв. Ніцу, здавалося, навіть тішився, що програє або принаймні був задоволений. Зате директор школи, насуплений і червоний, мов варений рак, аж кипів від злості.

Минула ще одна година, і ситуація, так би мовити, поглибилася в тому розумінні, що Маковей вигравав ще більше, а Бобенко й Ніцу програвали пропорційно з інспекторовим вигрaшем.

– Ти замкнув вхідні двері? – зненацька запитав Ніцу Бобенка.

– Певне, що замкнув! – буркнув той сердито. – Чому питаєш?

– Питаю, бо здається, що з подвір'я хтось гукає.

– А яке нам діло? – розсердився Бобенко ще дужче.

Але грачі замовкли, прислухаючись уважно, і тоді знизу почулося:

– Пане доктор!

Ніцу підбіг до вікна.

– Євстахій кричить, – промовив директор будинку культури. – А біля нього Діну, шеф посту міліції.

– Мабуть, в диспансері негайно потрібен я, – сказав Віктор, встаючи з-за столу. – Інакше не прийшов би Євстахій. Не сердьтеся, але я мушу йти. Мені неприємно, що псую вам партію, але...

(Продовження на 36 с.)

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження на 36 с.)

– До чорта така гра! – жбурнув Бобенко карти на стіл. – Ключ у вхідних дверях, – пояснив він сердито, бо Вікторів відхід зруйнував йому надію повернути дещо із втрачених грошей.

Знадвору продовжували кричати, і Віктор майже вибіг з приміщення школи:

– Що таке, Євстахю?

– Пане доктор... – почав той збентежено.

– Ану, мовчи, товаришу Євстахю! – зупинив його міліціонер і підійшов до лікаря.

– Що таке? – повторив Віктор.

– Товаришу доктор, – знов заговорив міліціонер, – справа пов'язана з вашою дружиною.

– З моєю дружиною?! – здивовано перепитав Віктор. – Що сталося, товаришу Діну?

– Знаємо, що коли вийшли ви з дому, ваша дружина спала. Я був у Вареників і довідався про це у Марії.

– Та говори ясніше, чоловіче! Що з моєю дружиною?!

– О сімнадцятій годині, сімнадцятій і десять хвилин ваша дружина взяла вудку й плетену з комишу корзину з необхідними їй речами й пішла рибалити на Дунай, нижче казематів.

– Ну, і?! – майже скрикнув Віктор.

– Речі вашої дружини знайшлися в тому місці, а її нема.

– Як нема, товаришу Діну?! Говоріть, щоб вас зрозуміти!

– На тому місці, де вона рибалила, на піску було простирadlo, поряд корзина, в якій була її сумочка, а в ній її паспорт, але грошей не було, лиш дзеркальце, губна помада і хусточка. Таким чином ми довідалися, чиї ті речі; була й верша, але її вудки не було...

Віктор просто остовпів. Через мить сказав:

– Не може бути! Ходімо туди!

Між часом вийшов і Дмитро Бобенко. Почув розмову і сказав, щоб заспокоїти Віктора:

– Е, товаришка професорка, певне, пішла кудись, а ви вже...

– Куди їй іти без сумки? – грубо зауважив міліціонер.

– Ходімо туди! – повторив Віктор тремтячим голосом.

– Ходімо, – погодився Діну. – Може, вона ненароком випустила вудку, зайшла за нею в Дунай і...

– Не говоріть дурне! – розсердився Віктор. – Моя дружина вміє плавати дуже добре, крім того, в тому місці вода мілка, лиш по коліна. Ходімо! – рушив він рвучко.

Ніцу та інспектор не виходили на подвір'я, дивились із-за фіранки й надіялися, що ніхто не дізнається про їхню партію покеру.

– Йду і я з вами, – заявив Бобенко. – Не бійся, докторе, Ірині не могло нічого статися. Може, пішла трохи дальше або зустрілася з кимось і розбалакалася...

– Ми перевірили всю зону, товаришу директор... – тихо сказав старшина.

Віктор швидко йшов попереду. Прискорений стук серця відчував він аж у вухах, а скляне око почало пекти в лівій западині. Знав, що невдовзі почне болісно тьохкати. Прийшли нарешті на берег ріки і продовжували рухатися низкою один за одним, а Віктор передував; проминули пікет прикордонників, невелике озеро і ще через сто п'ятдесят метрів дійшли до латки пляжу, де іноді Віктор та Ірина рибалили.

– Тут, – сказав Діну й зупинився.

– Знаю, – сказав Віктор задиханий.

– Знаєте?! – запитав міліціонер підозріло.

– Знаю, бо ми сюди часто приходили рибалити.

Подобається нам тут і завдяки цьому невеликому пляжеві. Якщо піймали щось – добре, якщо ні, не біда – мали нагоду позагорати на сонці...

– Якраз тут знайшли речі вашої дружини, бо...

– Хто знайшов? – запитав Віктор збентежено, бо почала охоплювати його страшна паніка.

– Подружжя Попеску з Бухареста, вони живуть у Васі Карпова. Розказували, що вийшли пройтися берегом Дунаю ще завидна, до появи комарів. Дійшли до цього місця й побачили простирadlo й корзину, але не було жодної особи. Ходили дунайським берегом цілу годину, але ніхто не повертався до цих речей. І тоді вони вирішили подивитися в корзину, знайшли паспорт і подумали сповістити властям, тобто нам... Я прибув сюди особисто, разом зі старшим сержантом Піркою перевірили навколишні місця, розмовляли з трьома прохожими, були у вас дома, але товаришку ніде не знайшли...

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 338-339)

МОЛИТВА В ГЕТСИМАНСЬКОМУ САДУ

*Отче Мій!
Якщо це можливо,
то хай промине Мене чаша ця;
а втім, не так, як Я хочу, а як Ти.
Матей, 26: 39*

Після Тайної Вечері Ісус прийшов до Гетсиманського саду, де Він часто молився цілі ночі. Перед входом учні зупинилися, а далі з Ним пішли лише троє: Петро, Яків та Іоан. Раніше вони були свідками його слави, а тепер мали стати очевидцями його страждань.

Ісус знав, що Йому належить витерпіти тяжкі муки за гріхи роду людського, тому промовив до учнів:

– Оповита сумом смертельним душа Моя! Залишіться тут і помоліться зі Мною!

А Сам відійшов трохи далі, упав долілиць і молився, благаючи:

– Отче Мій! Якщо це можливо, то хай промине Мене чаша ця; а втім, не так, як Я хочу, а як Ти.

То була чаша Його долі, чаша тієї гіркоти і страшних мук, яку Йому належало випити, щоби спокутати людські гріхи. Через деякий час Він повернувся до учнів і, побачивши, що вони сплять, промовив:

– То не змогли ви й однієї години помолитися зі Мною? Пильнуйте й моліться, щоб не зазнали спокуси: дух бадьорий, але тіло немічне.

Відтак Ісус знову відійшов і продовжив молитву:

– Отче Мій! Якщо не може чаша ця обминути Мене, щоб Мені не пити її, нехай буде воля Твоя!

Потім знову повернувся до учнів і застав їх сплячими. І у третій раз покинувши їх, Ісус знову молився. Скорбота і туга пройняли Його настільки, що навіть краплини поту, немов краплини крові,

спадали на землю. У ту мить з'явився ангел з небес і підбадьорив Його. Тоді Ісус підійшов до учнів Своїх і, розбудивши їх, сказав:

– Встаньте! Ось наблизився той, що зрадить Мене.

І справді, надійшов Юда, а за ним поспішали воїни з мечами й багато людей із киями. Зрадник дав їм знак:

– Кого поцілую, то Він – беріть Його!

І, підійшовши до Учителя, поцілував Його і сказав:

– Радуйся, Учителю!

Ісус же промовив до нього:

– Друже, для чого ти прийшов?

Велика кількість прибульців оточила їх. Ісус виступив їм назустріч і запитав:

Ель Греко. Гетсиманський сад. Біля 1590 р.

– Кого шукаєте?

– Ісуса Назорея.

– Це я.

І враз після цих слів з переляку всі попадали на землю. Ісус попросив воїнів, щоби вони не чіпали Його учнів. Тоді натовп накинувся на Нього і полонив Його.

(Продовження на 38 с.)

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

(Продовження з 37 с.)

А Петро, вихопивши меч, кинувся боронити Учителя. Одним помахом меча він відтяв слугі Малхові праве вухо. Але Ісус зупинив його:

– Сховай меч! Бо хто візьме меч, від меча й загине. Невже ти думаєш, що Я не можу ублагати Отця Мого, щоби дав Мені легіони ангелів для порятунку? Хіба не пити Мені чаші страждань, яку дав Мені Отець для спасіння людей?

Ісус доторкнувся до покаліченого вуха Малха, зцілив його і добровільно віддав Себе в руки ворогів. У натовпі було багато юдейських начальників. Ісус Христос, звертаючись до них, сказав:

– Ніби на розбійника вийшли ви з мечами й киями, щоб узяти Мене. Кожного дня сидів Я з вами, навчаючи, у храмі, і ви не брали Мене. Це ж усе сталося, щоб збулися писання пророків.

Тоді учні розбіглися, покинувши напризволяще свого Учителя.

СУД НАД ІСУСОМ

*Я для того народився і для того прийшов у світ,
щоб свідчити про істину;
кожен, хто від істини, слухається голосу Мого.*

Іоан, 18: 37

Зв'язаного Ісуса воїни повели до первосвященника Кайяфи, де зібралися книжники і старійшини. Позаду, тримаючись на віддалі, йшов за ними Петро, який хотів знати, чим завершиться суд над Учителем.

Первосвященники, старійшини і весь найвищий суд (синедріон) шукали причини, щоб убити Ісуса. Нарешті вони знайшли двох лжесвідків, і ті повідомили, що Ісус говорив: «Можу зруйнувати храм Божий і за три дні збудувати його». Ісус нічого не відповідав на неправдиві свідчення. Тоді первосвященник Кайяфа запитав його:

– Чи Ти Христос, Син Божий?

Ісус відповів:

– Ти сказав. Але скажу вам: віднині побачите Сина Людського, що сидітиме праворуч сили Божої і хмарами небесними йтиме.

Матіас Стомер. Христос стоїть перед Кайяфою.
Приблизно 1630 – 1635 рр.

Кайяфу дуже розгнівали слова Ісуса, і на знак обурення він розірвав свою одежу, промовивши:

– Навіщо нам іще свідки? Ви чули, Він зневажив Бога. Як ви думаєте?

Юдеї ж одностайно відповіли:

– Він повинен померти.

Тоді над Ісусом почали знущатися, але Він цілу ніч терпляче зносив усі кривди.

Петро тимчасом сидів у дворі Кайяфи. Його впізнала одна служниця і сказала на весь голос:

– І ти був з Ісусом.

Петро, очевидно, злякався і перед усіма, що були у дворі, відрікся:

– Не знаю, про що ти говориш.

Стало холодно, і слуги розвели вогнище посеред двору, щоби зігрітися. Петро підсів до них і також грівся. Побачивши його, інша служниця, що була в гурті, сказала:

– І цей був з Ісусом Назореем.

І Петро знову відрікся, клянучись:

– Не знаю цього чоловіка.

Минуло трохи часу, підійшли інші слуги, щоби зігрітися, і, впізнавши Петра, почали запевняти:

– Та ти таки учень Ісуса, бо й мова твоя викриває тебе.

Але Петро наполягав на своєму, божився і клявся:

– Не знаю того чоловіка, про якого ви говорите.

І в ту ж мить заспівав півень, і згадав Петро слова Ісусові:

ХРИСТІЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

– Перше ніж проспівас півень, тричі зречешся Мене!

І Петро, вийшовши з гурту, гірко заплакав.

У п'ятницюж, коли настав ранок, первосвященники і старійшини юдейські зібралися на раду, щоб убити Ісуса. Але вони не мали права виконувати смертний вирок без згоди римського намісника (прокуратора), яким на той час був Понтій Пілат. Тож, зв'язавши Ісуса, вони повели Його на суд.

А Юда-зрадник, довідавшись про суд над Учителем, став жалкувати, що через нього покарають невинного. Тоді він повернув первосвященникам тридцять срібняків, кажучи:

– Згрішив я, бо видав на смерть невинного.

– А нам що до того? Дивись собі сам, – відповіли йому.

Зрозумівши, що його ошукали, Юда жбурнув гроші під ноги первосвященникам і в розпачі покинув храм, а відтак пішов і повісився.

У п'ятницю вранці первосвященники та начальники юдейські привели зв'язаного Христа до Понтія Пілата на суд. Пілат запитав їх:

– У чому звинувачуєте цього чоловіка?

– Він підбурює народ, забороняє давати податок кесареви, називає Себе царем... – почув у відповідь прокуратор.

Христос мовчав на ці брехливі звинувачення. А Пілат запитав Його:

– Ти цар Юдейський?

– Царство Моє не від світу цього. Я для того народився і для того прийшов у світ, щоби свідчити про істину. Кожен, хто від істини, слухається голосу Мого, – відповів Ісус.

З цих слів Пілат зрозумів, що перед ним проповідник істини, а не бунтівник проти влади римлян, тому, вийшовши до юдеїв, проголосив:

– Я ніякої провини не знаходжу в цьому чоловікові.

А почувши, що Христос із Галілеї, Пілат звелів відвести його на суд до царя Ірода, який у той час з нагоди Пасхи перебував у Єрусалимі.

Цар Ірод Антипа, той, що стратив Іоана Хрестителя, багато чув про Ісуса Христа і давно бажав поспілкуватися з Ним. Коли до нього привели Ісуса, він дуже зрадів, сподіваючись, що той учинить перед ним якесь чудо. Проте Христос навіть не звернув

на нього уваги і не відповідав на його запитання. Розгніваний цар на знак невинності Ісуса наказав одягнути його у біле вбрання і відправити назад до Пілата.

Коли Ісуса вдруге привели до прокуратора, то там уже зібралося багато народу, первосвященників і старійшин юдейських. Пілат, розуміючи, що за Ісусом немає жодної вини, хотів звільнити Його. За пасхальним звичаєм юдеї відпускали на волю того в'язня, за котрого просив народ. У тюрмі тоді перебував Варавва, який учинив дуже багато тяжких злочинів. Тому Пілат, сподіваючись, що народ проситиме за Ісуса Христа, запитав:

– Кого бажаєте, щоби я вам відпустив: Варавву чи Ісуса?

Народ, підмовлений первосвященниками і старійшинами, вигукував:

– Варавву відпусти! Варавву!

Мігай Мункачі. Христос перед Пілатом. 1881 р.

А Пілат знову запитав:

– А що ж зробити з Ісусом?

– Розіпни його! Розіпни! – вимагав натовп.

І Пілат, зрозумівши, що нічого не зможе вдіяти проти збожеволілих людей, набрав води, вмив перед ними руки і сказав:

– Не винен я у крові праведника цього. Самі побачите, що провина ця на вас упаде!

Тоді Пілат наказав відпустити Варавву, а Ісуса побити й розіп'яти.

Римські воєнки вивели Ісуса на подвір'я, зняли з нього одяг, прив'язали до стовпа і довго били батогами. А потім сплели з колючого терну вінок і наклали йому на голову.

(Далі буде)

*Не допускай такої мислі,
що Бог покаже нам неласку.
Життя людського строки стислі.
Немає часу на поразку.*

*Чи справді вірив я у перемогу
в такій тяжкій нерівній боротьбі?
Так, вірив я. Найперше вірив – Богу.
І вірив людям. Людям і собі.*

Ліна Костенко («Берестечко»)